

ESTUDI HISTÒRIC, ARQUEOLÒGIC I ARQUITECTÒNIC DEL CONJUNT PATRIMONIAL DE LA RESCLOSA D'ULLÀ

Maig de 2026

Promotors:

Ajuntament d'Ullà - Ajuntament de Torroella de Montgrí - Ajuntament de Gualta

 **Museu de la
Mediterrània**

Redacció:

Ferran Codina

BICÒNIC ARQUEOLOGIA S.C.

“...

O, si, riu! amb tes rescloses,
amb tos arbres i verdor,
amb ton llit en que reposes
salpicat de puntes d'or,
ets cor de rica penyora
com l'alab volgué al Genil.
Estim, ple el cor de dol i amarga pena
sentir l'armònic só de son cantar,
unir maveu al cant d'eixa sirena,
i les cordes de l'arpa puntejar.
Ferir-les, si, i en llengua llemosina
dir-li quant, quant me bull el pensament,
i sempre amb eixa llengua tan divina
mentre, o riu, tu et desllisses suaument.
On ma veu i amb mi, Ter, plora
quan mon cor vulla plorar,
riu també quan ma senyora,
a senti'm vinga cantar;
Cantaré-li tes rescloses
i tos arbres i verdor
i l'arena en que reposes
salpicada amb puntes d'or;
Que ets del cor rica penyora
i al mirar-te tan gentil,
el cantor, o riu, t'adora
com l'alarb volgué al Genil.”

Al Ter

Albert de Quintana, 1853

Fons Josep Vert. Museu de la Mediterrània de Torroella de Montgrí.

“La meravella de la resclosa nòrigina una altra, excelsa manifestació de la força i de la beutat de l'aigua: el corrent es despenja en la magna cascada del bramador, rebot contra el pedruscam, es reblinca i recargola en intricades ondulacions auriolades de finíssim polsim, escumeja blanc i irisat com cabell de goja i canta amb veu formidable una estranya simfonia que sols els vers poetes comprenen i interpreten.”

Les vores del Ter

Pere Blasi, 1930

ÍNDIX

1.	INTRODUCCIÓ	2
2.	DESCRIPCIÓ DEL LLOC I SITUACIÓ EXACTA	3
3.	METODOLOGIA	5
4.	DESCRIPCIÓ ESTRUCTURAL I FUNCIONAMENT DEL CONJUNT DE LA RESCLOSA D'ULLÀ	6
	La resclosa	7
	La bassa	11
	El cadiral	12
	El rec del Molí	17
	El bramador	18
	Llistat de fets estructurals	25
5.	ESTAT DE CONSERVACIÓ	26
	La resclosa	26
	La bassa	27
	El cadiral	27
	El rec del Molí	27
	El bramador	28
6.	EVOLUCIÓ I SÍNTESIS HISTÒRICA DE LA RESCLOSA D'ULLÀ	29
	Orígens medievals	29
	La resclosa en època moderna, els Sarriera i la construcció del cadiral	31
	L'època contemporània, el desviament del Ter i la construcció del bramador	35
	Síntesi de l'evolució constructiva de la resclosa	36
	Relació cronològica dels documents i fets vinculats amb la resclosa d'Ullà	37
7.	VALOR SOCIAL I ETNOLÒGIC DEL CONJUNT DE LA RESCLOSA	41
8.	CONCLUSIONS	44
	Mesures de Conservació	45
	Mesures de protecció	48
	Mesures de difusió	49
9.	BIBLIOGRAFIA	50

1. INTRODUCCIÓ

La Resclosa d'Ullà és un element destacat del patrimoni hidràulic del tram baix del riu Ter amb antecedents històrics des d'època baixmedieval. És l'última de les rescloses que retenen i desvien les aigües del riu en aquest tram final del Baix Ter. L'estructura actual del conjunt de la resclosa, compost per la mateixa resclosa, la bassa, el cadiral, el rec del molí i el bramador són fruit de diverses reformes dutes a terme des d'època baixmedieval fins a l'actualitat.

La resclosa al llarg dels segles ha anat patint desperfectes a causa de les recurrents riuades que solen afectar el tram baix del riu i que s'han anat reparant per tal de mantenir-ne el funcionament. La darrera gran riuada patida els mesos de desembre de 2025 i gener de 2026 ha ampliat una escletxa ja existent, a la meitat oest d'aquesta barrera artificial, fins a assolir uns 18 m de llargada.

Aprofitant aquesta circumstància, diferents institucions, en lloc de restaurar-la proposa l'eliminació d'aquesta estructura fonamentant-se en arguments i justificacions tècniques de caràcter ecològic i amb la voluntat de restablir el curs natural del Ter, sense tenir en compte el valor patrimonial del conjunt.

<https://www.consorcidelter.cat/actualitat/noticies/el-trencament-de-la-reclosa-dulla-obre-una-oportunitat-per-a-la-recuperacio-de-la-connectivitat-ecologica-al-tram-final-del-riu.html>

És per aquest motiu que els ajuntaments de Torroella de Montgrí, Ullà i Gualta han encarregat un estudi tècnic al Museu de la Mediterrània sobre la importància històrica, patrimonial, social i paisatgística d'aquest conjunt arquitectònic, amb la voluntat de tenir una valoració tècnica des del vessant patrimonial.

A banda d'aquesta necessitat, l'obertura d'aquesta escletxa, per la qual s'escola tota l'aigua del riu, permet l'accés en bona part del llit del riu i a les parts baixes del bramador i del cadiral que solen estar inundades, una oportunitat única per tal de fer-ne a una documentació tècnica exhaustiva que fins ara només s'ha estudiat parcialment a nivell documental.

La resclosa, el Montgrí i la mota vistos des del marge dret del Ter, des del el municipi de Gualta (Foto: Josep Esquirol, Fons: INSPA).

2. DESCRIPCIÓ DEL LLOC I SITUACIÓ EXACTA

La resclosa d'Ullà se situa dins el terme municipal d'Ullà, molt propera en el punt on conflueixen els termes municipals d'Ullà, Gualta i Torroella de Montgrí. La línia de la resclosa constitueix un dels límits del Parc Natural del Montgrí, les Illes Medes i el Baix Ter (Fig. 1).

La seva llargada, de 268 m, coincideix amb tota l'amplada que té el riu Ter en aquest punt de riba a riba.

A l'extrem est d'aquesta barrera artificial s'hi situa la bassa, el cadiral que dona pas al rec del Molí i el brama-dor, que amb una obertura ampla permet el retorn de l'aigua sobrant al curs del riu Ter pel paratge anomenat la platja (Fig. 2). Tota aquesta infraestructura servia per portar aigua, mitjançant el rec del Molí, el molí de Dalt (molí d'en Negre), el molí del Mig i el molí de Baix (mas de la Galera), situats en el pla entre Torroella i l'Estartit.

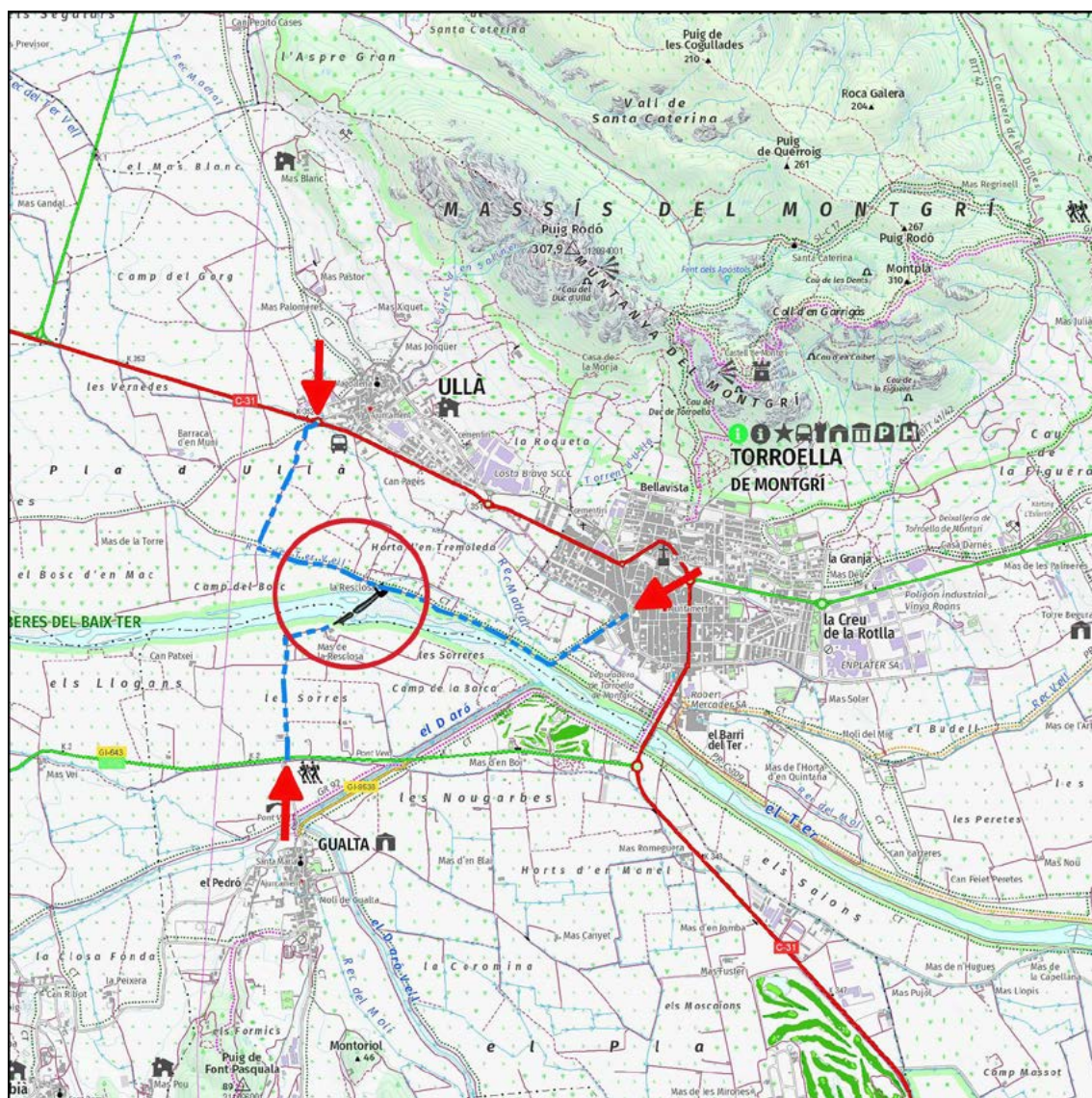

Fig. 1: Situació del conjunt de la resclosa sobre base topogràfica de l'ICGC, indicant els diferents punts d'accés.

Coordenades UTM ETRS 89 31N

Extrem oest resclosa: X-508753 Y-4654278

Extrem est resclosa: X-508969 Y-4654447

Accés

L'accés a la zona de l'extrem nord-est de la resclosa, on conflueix amb el bramador i el cadiral, es fa des del camí de terra que ressegueix el marge esquerre del riu Ter, el qual passa per sobre del mateix cadiral. Aquest camí té dos punts d'accés possibles: l'accés nord es pot fer des de la rotonda de la C-31, a l'entrada del poble d'Ullà, agafant el primer trencant, i continuar pel camí del Noguers, el qual desemboca al camí que dona accés directe a la resclosa. Pel sud, l'accés es pot fer des de Torroella de Montgrí a través del carrer del Riu Ter, que també desemboca al camí que mena fins a la resclosa. A l'extrem sud-oest s'hi pot accedir des del terme municipal de Gualta per la carretera GI-643, que al PK 1,8 connecta amb el camí de la Resclosa. Finalment s'ha d'entrar dins la finca particular de la Casa de la Resclosa (Fig. 1).

Protecció actual

Aquest conjunt no té cap figura legal que el protegeixi, no està declarat Bé Cultural d'Interès Local ni consta en el catàleg de béns protegits del planejament municipal. Sí que està inclòs en l'Inventari del Patrimoni Arquitectònic de Catalunya del Departament de Cultura ([IPAC- 49598](#)), en l'Inventari del Patrimoni Cultural del Parc Natural del Montgrí, les Illes Medes i el Baix Ter i al catàleg del patrimoni cultural del Consorci del Ter.

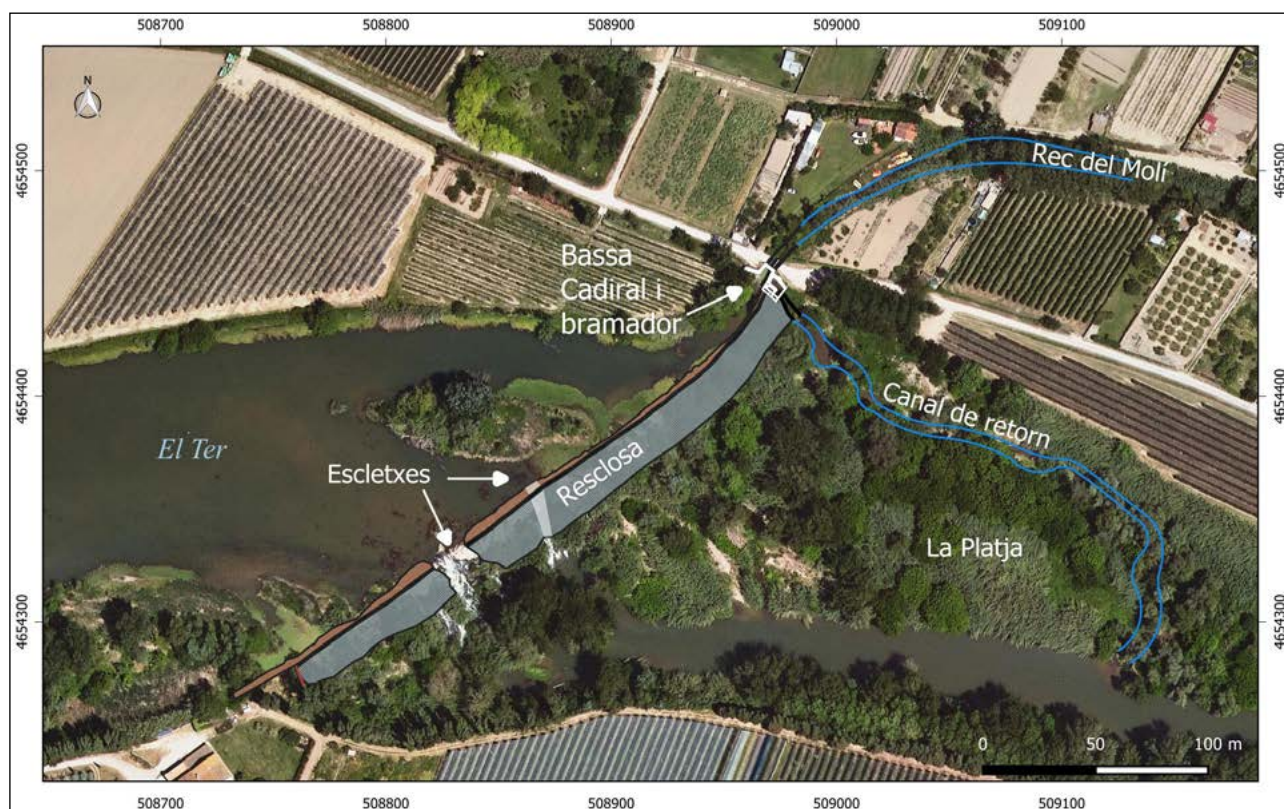

Fig. 2: Planta general del conjunt de la resclosa sobre ortofotografia de l'ICGC indicant cada part que el compon.

3. METODOLOGIA

L'estudi del conjunt de la resclosa s'ha desenvolupat des de dues vessants, la recerca documental i històrica i l'anàlisi arqueològica i arquitectònica del conjunt. Ambdós treballs units han permès elaborar la síntesis final i conclusions sobre la importància patrimonial, històrica i establir necessitats de conservació, protecció i difusió, definint les actuacions que s'han de dur a terme per preservar aquest element patrimonial.

La part de l'anàlisi estructural de tot el conjunt s'ha realitzat a partir de l'inspecció visual, l'aixecament planimètric amb GPS subcentimètric, l'elaboració de seccions gràfiques i la documentació fotogràfica i ortofotogramètrica amb l'ajuda d'un dron.

Aplicant la metodologia arqueològica a l'anàlisi arquitectònic, es dedica un capítol a la descripció del conjunt, individualitzant cada part segons la seva funcionalitat: Resclosa, Bassa, Cadiral, Rec del Molí i Bramador.

Cada element estructural s'ha individualitzat amb una numeració correlativa, fets constructius, que ha facilitat la descripció precisa aportant dades mètriques, formals, de lectura de paraments i de relacions estructurals.

Els fets constructius són elements susceptibles d'ésser individualitzats i estudiats detalladament, tenen una nomenclatura per a cada tipus de fet identificats per sigles: BQ: Banqueta, BS: Basament, C: Claveguera, CB: Cubeta, CF: Contrafort, CN: Canal, CO: Coberta, E: Estructura indeterminada, ELL: Enlluït, EN: Enllosat, ES: Escut, ESC: Escala, FO: Forat de pal, FR: Forn, F: Fossat, FS: Fossa, INS: Inscripció, LL: Llar de foc, LLN: Llinda, M: Mur, OB: Obertura, PL: Pilar, PV: Paviment, R: Resclosa, RS: Rasa, S: Sòl (terra trepitjada), SO: Sostre, VT: Volta, etc.

L'aixecament topogràfic s'ha integrat dins un sistema GIS (Sistema d'Informació Geogràfica) .

La resclosa d'Ullà ha estat objecte d'interès per part d'historiadors i persones preocupades pel patrimoni local, que han anat aportant documentació concreta de la resclosa i de la gestió de l'aigua en publicacions d'àmbit local, que permeten resseguir i transmetre la història d'aquest conjunt excepcional de patrimoni hidràulic, estretament vinculat amb la història de la plana del Baix Ter. Són destacables les contribucions i estudis de Pelai Negre al segle XX i recentment de Xavier Solà sobre Torroella del Montgrí en temps del Barroc, XIII premi de recerca Joan Torró i Cabratosa. També s'han tingut en compte els treballs encapçalats per Jordi Montaner sobre l'evolució hidrogeològica del Baix Ter, tant dels cursos històrics del riu com de la progradació de la plana.

Tenint en compte que el gruix de documentació recopilada era prou significativa i que alguns dels autors ja havia fet la feina de buidatge dels arxius, l'estudi ha consistit en un recull bibliogràfic recopilant les dades històriques, ordenant-les cronològicament i finalment creuant-les amb els resultats de l'anàlisi arqueològica i arquitectònica del conjunt.

Pel que fa al capítol de l'estat de conservació, aquest s'ha fet partint del recent treball realitzat per l'arquitecta Adela Geli, per encàrrec del Museu de Suport Territorial del Baix Ter – Museu de la Mediterrània, i s'ha complementat amb les anàlisis visuals que s'han pogut dur a terme en aquests dies que el conjunt s'ha eixugat.

4. DESCRIPCIÓ ESTRUCTURAL I FUNCIONAMENT DEL CONJUNT DE LA RESCLOSA D'ULLÀ

La resclosa d'Ullà està formada per un conjunt arquitectònic que es pot dividir en 5 elements: la resclosa, la bassa, el cadiral, el rec del molí i el bramador (Fig. 3). Metodològicament, per poder dur a terme la descripció d'aquest conjunt de manera sistemàtica, s'han individualitzat els murs, els elements estructurals, les obertures i els elements ornamentals, amb una enumeració correlativa per tal de facilitar-ne la descripció individualitzada i detallada.

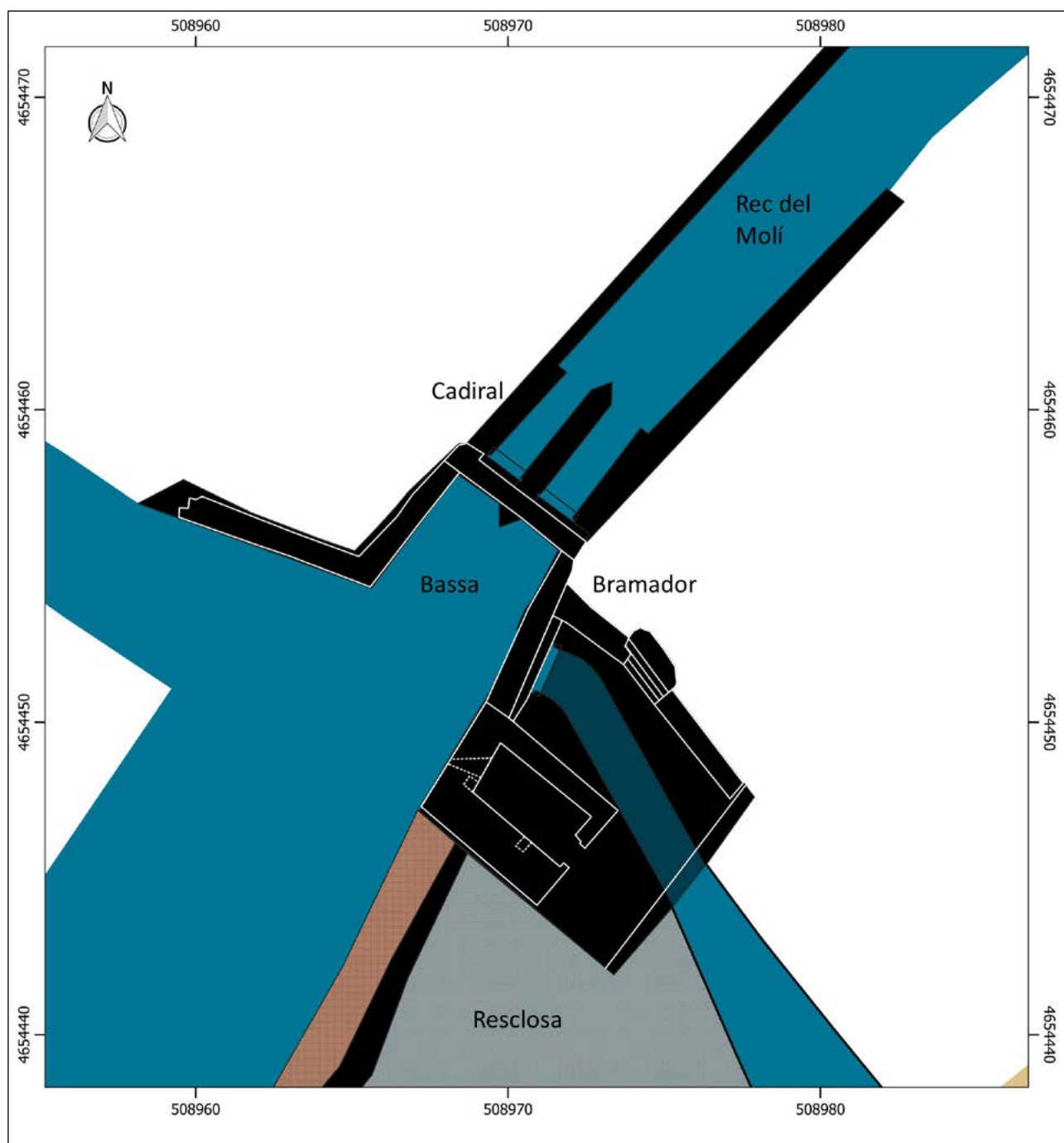

Fig. 3: Planta de detall de l'extrem nord-est de la resclosa amb la indicació de cada part.

La resclosa

La resclosa correspon a la barrera o presa que fa elevar el nivell de l'aigua del riu fins a assolir la cota de 7,85 m snm per tal de desviar-la cap al rec del molí, situat al marge esquerre.

Aquesta barrera està formada per la disposició caòtica de grans blocs de pedra, tallats de forma irregular. Geològicament, hi trobem majoritàriament blocs de gres, conglomerats i calcaris. Alguns d'aquests blocs presenta marques de les barrines de dinamita per a la seva extracció.

L'estructura, que travessa tota l'amplada del riu, té una orientació sud-oest nord-est (Fig. 4). Actualment, aquesta barrera s'observa en una llargada total de 268 m, tot i que originalment la seva llargada era d'uns 300 m aproximadament. En l'actualitat, els primers 32 m de l'estrep sud-oest estan coberts per aportacions modernes de terres corresponents a la finca de la casa de la Resclosa, ja dins el terme municipal de Gualta (Fig. 5). Aquest fet no permet observar clarament com aquest extrem de la resclosa connectava amb el marge dret del riu. Per contra, l'estrep nord-est s'adossa directament contra la base del bramador (zona 3) (Fig. 6).

El primer tram de la presa, meitat sud-oest, de 138 m de llargada, presenta un traçat de forma rectilínia, per contra, la meitat nord-est, de 130 m, presenta un traçat curvilini, de forma còncava respecte al curs de l'aigua.

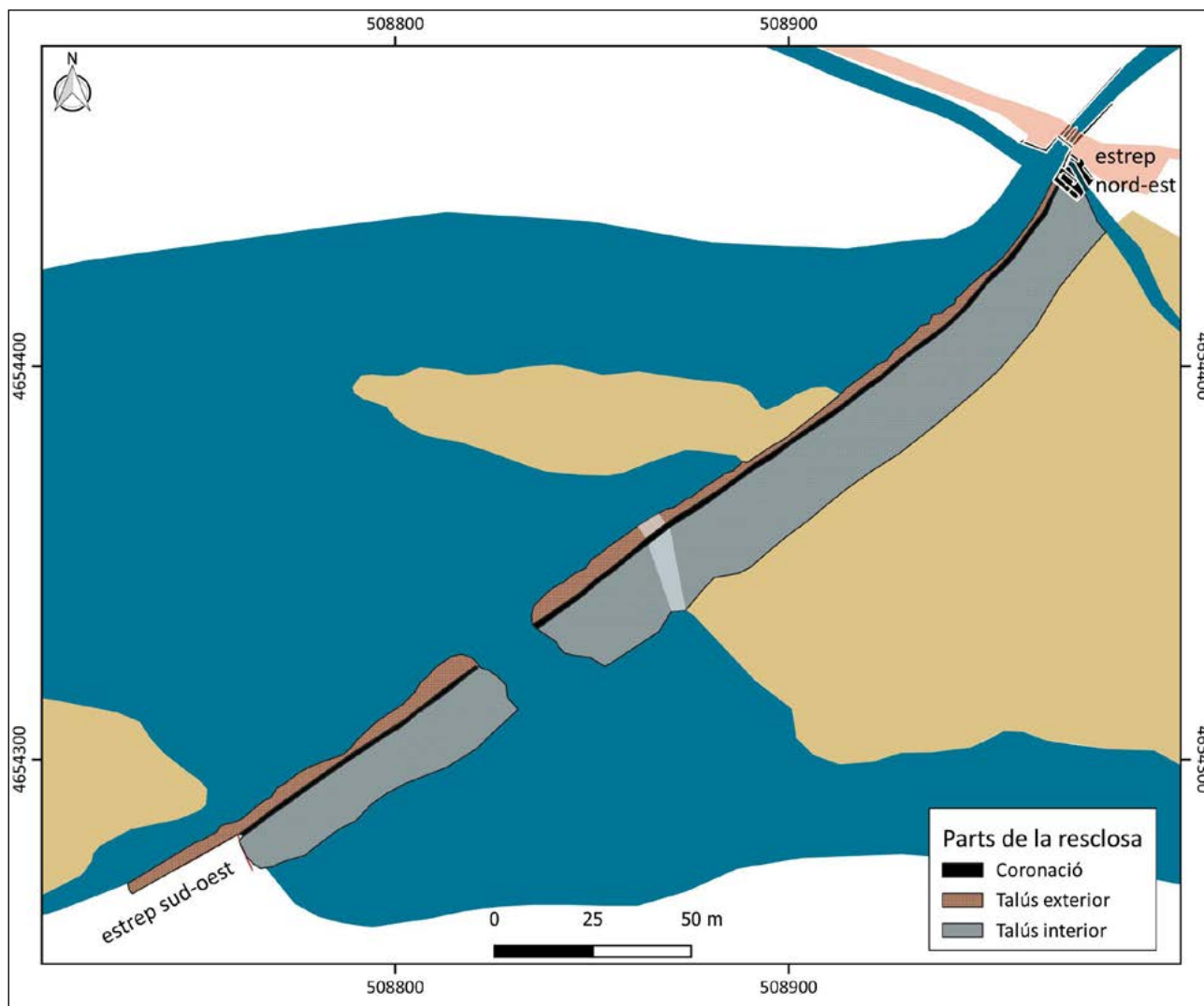

Fig. 4: Planta de detall de la resclosa. S'indiquen les parts que la conformen.

La resclosa formalment es pot dividir en tres parts, el talús o cara exterior, que rep l'empenta del riu (Fig. 7), la coronació, que correspon a un petit muret situat a la part més alta de l'estructura (Fig. 8) i el talús o cara interior, que contraresta la força del riu i per sobre del qual llisca l'aigua que sobreix (Fig. 9). Tota aquesta estructura presenta una secció amb forma de triangle escalè amb el costat llarg fent de base (Fig. 10). L'amplada d'aquesta estructura varia entre 18 i 25 m. El talús exterior té una amplada màxima de 6 m, tot i que en els metres més propers al bramador, costat nord-est, s'estreny i és pràcticament vertical. El muret que forma la coronació té una amplada màxima de 90 cm i una alçada màxima de 15-20 cm, en molts punts està enrasat amb els dos talussos. El talús interior té una amplada màxima de 18,5 m (Fig. 11).

L'alçada varia lleugerament segons el tram. De manera general, però, la base se situa a 5 m snm i la coronació a una alçada màxima a 7,80 m. Així doncs, assoleix una alçada de 2,80 m.

Tota la superfície de la resclosa, a excepció de la base del talús exterior, està lliscada i recoberta per una capa de morter (ciment) amb còdols de mida petita que segella les juntes entre els blocs i confereix una superfície que allisa les irregularitats. Aquest acabat facilita que en moments de grans crescudes del riu l'aigua sobreixi i llisqui sense entrebancs per sobre d'aquesta estructura (Fig. 9). A partir de la documentació fotogràfica conservada es pot deduir que aquest lliscat es va dur a terme dins la primera meitat del segle XX. Així sembla indicar-ho la comparativa entre dues fotografies d'aquest moment (Fig. 12).

Fig. 5: Vista de l'estrep sud-oest de la resclosa. Es pot apreciar com la finca de la casa de la resclosa s'hi posa per damunt.

Fig. 6: Detall de l'estrep nord-est de la resclosa. Es pot observar com es lliura contra la paret del bramador.

Fig. 7: Vista frontal de la resclosa amb el talús exterior en primer terme. Es pot observar la disposició caòtica dels blocs.

Fig. 8: (1) Detall del mur que forma la coronació de la resclosa, (2) talús interior, (3) talús exterior.

Fig. 9: (1) Detall del lliscat que recobreix el talús interior, (2) mur de la coronació.

Fig. 10: Vista del tall format per l'esquerra on s'observen les parts de la resclosa. (1) Coronació, (2) talús exterior, (3) talús interior.

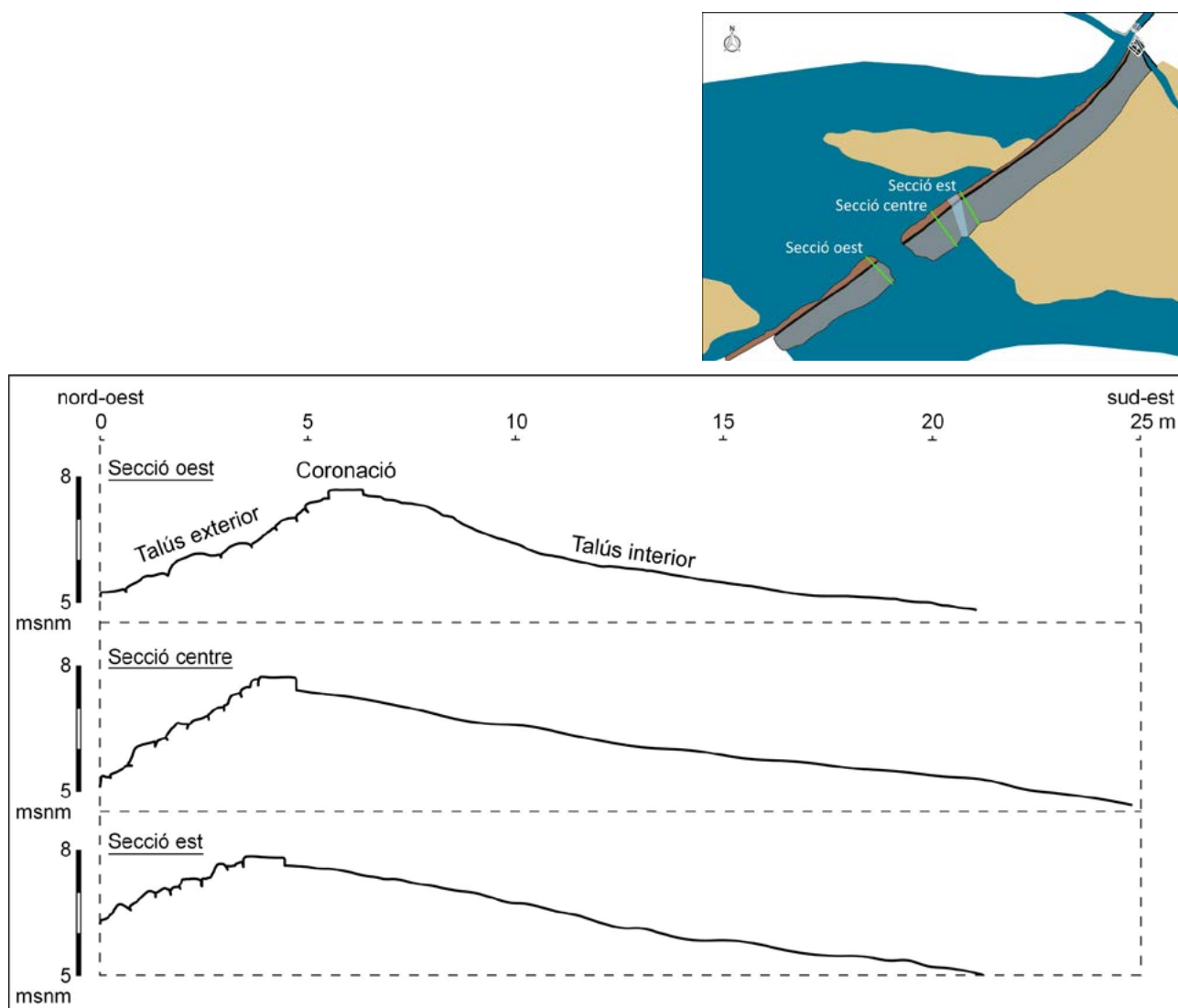

Fig. 11: Seccions transversals de la resclosa que il·lustren la forma de l'estructura en diversos punts del seu traçat.

Fig. 12: A la fotografia de l'esquerra, d'inici del segle XX, el lliscat de la coronació i del talús interior encara no s'havia aplicat. A la fotografia de la dreta, de la primera meitat avançada del segle XX, els personatges que estan pescant ho fan ja sobre del lliscat de morter. Fons Fotogràfic Municipal. Museu de la Mediterrània de Torroella de Montgrí.

La bassa

La bassa està situada al marge esquerre del riu, delimitada al nord-est pel cadiral, al sud-est pel bramador i al nord-oest pels murs M-8 i M-9. És el punt on s'acumula l'aigua desviada per la resclosa i la que hi desemboca el rec del Ter vell. Aquest espai té una forma de tendència rectangular amb una superfície de 45 m². En aquest punt, l'aigua pot ser conduïda cap al rec del molí pel cadiral o retornada al riu a través del bramador, segons com estiguin disposades les comportes (Fig. 13, 14 i 15).

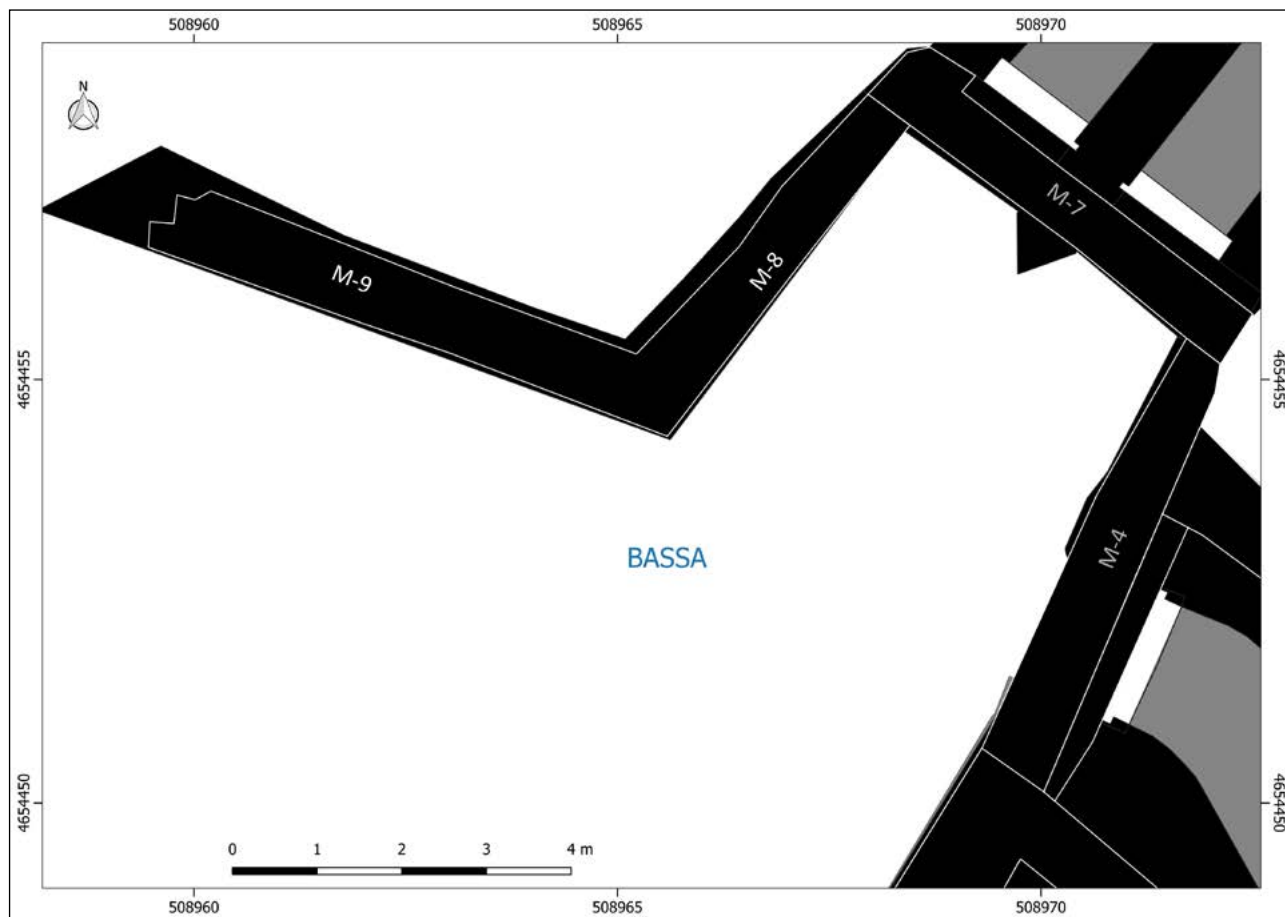

Fig.13: Planta de detall de la bassa i de les estructures que la conformen.

Fig. 14: Vista general de la bassa en ple funcionament.

Fig. 15: Vista de l'estat actual de la bassa eixugada.

Els murs M-8 i M-9 fan la feina de confinar l'aigua pel costat nord-oest i evitar així que s'erosioni el marge del camí. Ambdós murs són coetanis i travats entre si. El mur M-8, orientat de nord-est a sud-est, es lliura contra la façana del cadiral (M-7) (Fig. 16). El mur M-9, orientat de nord-oest a sud-est, forma un angle amb el mur M-8 (Fig. 17). Ambdós estan aixecats amb la mateixa tècnica, per filades de grans carreus irregulars de calcària, gres i conglomerat, amb les juntes ben segellades amb morter de calç. L'alçada del mur M-8 és de 4,15 m, té una amplada que varia entre 60 i 90 cm i sobresurt 70 cm respecte a la cota de circulació del camí. El mur M-9 té una alçada de 4 m, sobresurt entre 50 i 70 cm respecte a la cota del camí i l'amplada varia entre 90 i 100 cm. L'extrem nord-oest d'aquest mur acaba de manera irregular, de forma escalonada, com si s'hagués trencat (Fig. 17).

Els dos murs M-8 i M-9 són coetanis entre si vist que estan travats i formen una única estructura que protegeix el talús del camí. Tot i això, són clarament posteriors a la construcció del cadiral. Tant la tècnica constructiva com la relació estructural entre ambdues estructures ho demostra. Malgrat tot, no es disposa de cap referència documental ni cap altre indicatiu que permeti fixar-ne la data concreta de construcció.

Fig. 16: Detall del mur M-8. Es pot observar com es lliura contra el mur M-7 del cadiral.

Fig. 17: Vista frontal del mur M-9. A la part esquerra es pot veure com està mal acabat o trencat.

El cadiral

El cadiral correspon a l'estructura situada al marge esquerre del riu, que permet canalitzar les aigües acumulades a la bassa cap al rec del molí, regulant-ne el cabal amb dues comportes. Està formada per dos canals paral·lels que per sota travessen el camí que ressegueix la mota del riu formant el "pont de la resclosa".

És de planta rectangular, pràcticament quadrada, orientada de sud-oest a nord-est. El costat llarg mesura 5 m i el costat curt 4,70 m. El camí el travessa per sobre en sentit sud-est nord-oest (Fig. 18).

La façana sud-oest (orientada de sud-est a nord-oest) està delimitada pel mur M-7, de 5 m d'alçada total. En el seu alçat es poden observar dues tècniques constructives diferenciades, sense que això vulgui suposar que va ser construït en dues fases diferents. A la part inferior, corresponent als canals del cadiral, està aixecat amb grans blocs paral·lelepípedics ben escairats, carejats i polits, disposats a trencajunts. En canvi, per sobre dels arcs dels canals, el mur està continuat en alçada amb filades de blocs de talla mitjana, treballats de manera irregular, simplement desbastats, units amb morter de calç, amb les juntes ben segellades, recobrint parcialment les cares de les pedres. Aquest mur sobresurt per sobre del camí formant una barrera o barana amb una alçada de 133 cm i una amplada de 65-70 cm (Fig. 19).

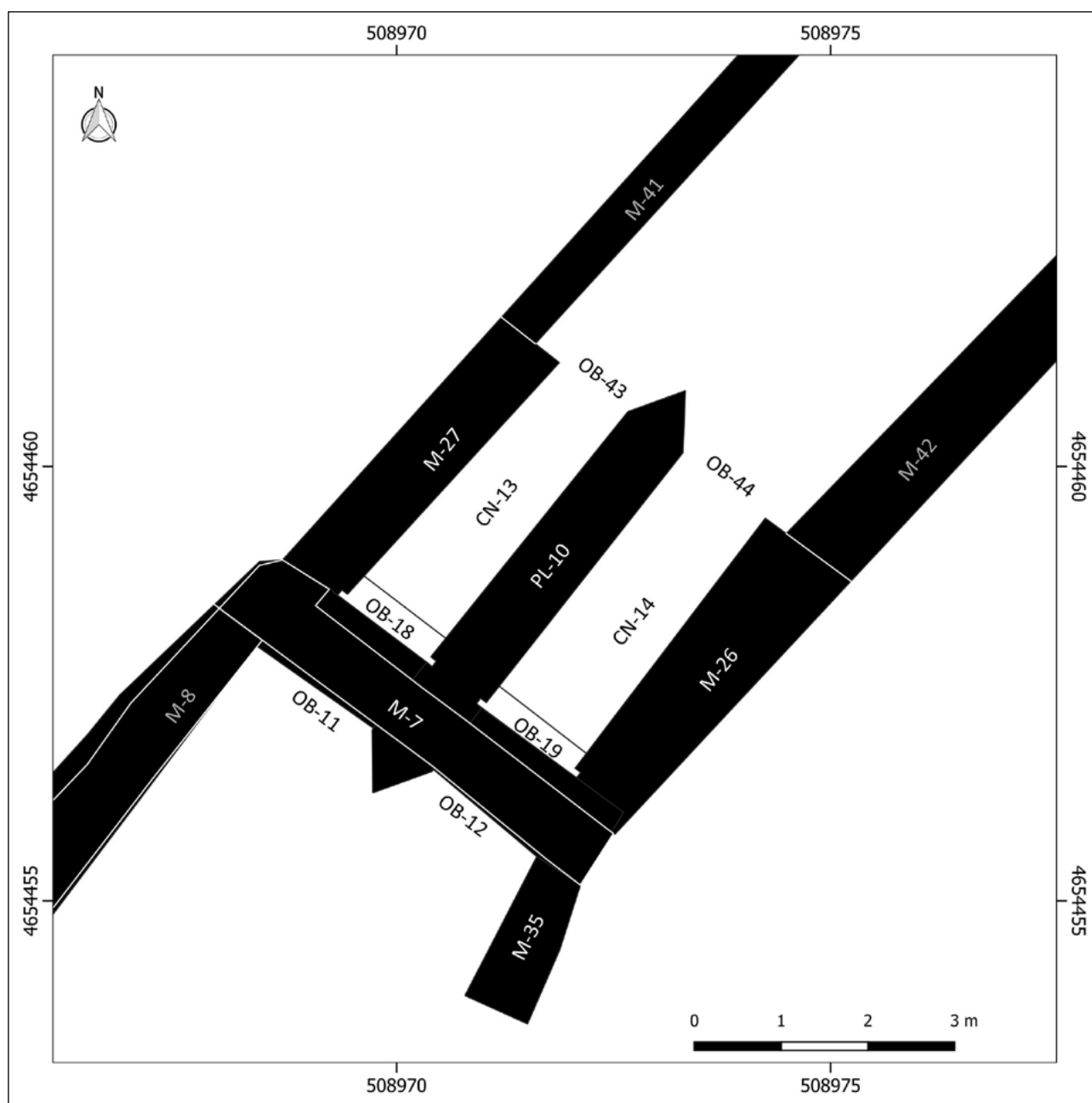

Fig. 18: PLanta general del cadiral amb la identificació de totes les estructures que en formen part.

Fig. 19: Vista frontal de la façana sud-oest del cadiral.

A l'extrem sud-est, a la part superior, se li adossa el mur M-4 del bramador, però a la part inferior, mirant l'angle interior de la bassa, s'evidencia que el mur M-7 està lligat amb un mur coetani orientat vers el sud-oest. Aquest mur, M-35, té una llargada d'1,80 m i una alçada de 3,50 m. La meitat inferior del mur està format per grans blocs paral·lelepípedics carejats i lleugerament escairats, sense les cares polides, i la meitat superior per blocs de mida mitjana i petita sense treballar, similars als del mur M-7. L'extrem sud-oest d'aquest mur acaba amb una aresta vertical ben formada, sense solució de continuïtat. A posteriori, el mur M-4, que conforma la façana nord-oest del bramador, es va adossar contra aquest mur M-35 seguint la seva tirada i alhora se li va fonamentar a sobre recreixent-lo 1,30 m. Aquesta superposició del mur M-4 contra el mur M-35 va exercir forces estructurals que han provocat una esquerda just en l'angle format pels murs M-7 i M-35 (fletxa vermella, Fig. 20).

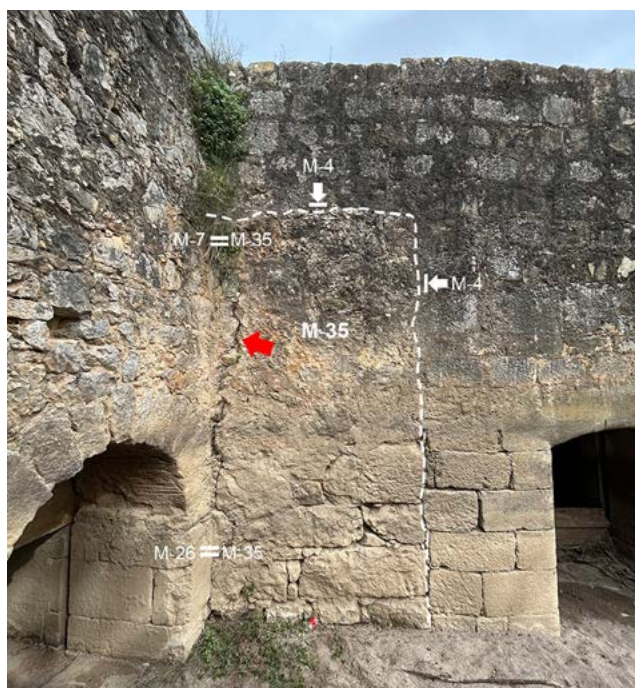

Fig. 20: Detall de la delimitació del mur M-35 i de com el mur M-4 del bramador es lliura i fonamenta contra les estructures del cadiral i de la fissura que ha causat.

Aquest fet, doncs, és un element més per assegurar que el bramador és una estructura més moderna que el cadiral, tal com ja testimonien les inscripcions conservades. És possible que al segle XVII, abans de construir el bramador, la resclosa arribés a connectar amb l'extrem sud-oest del mur M-35.

A l'altre extrem, el nord-oest, al mur M-7 per un costat se li adossa el M-8 de la bassa (Fig. 16) i per l'altre, a l'altura del camí, s'intueix que formava un angle amb una estructura avui perduda de la qual només en queda l'arrencament i que originalment devia estrènyer el pas del camí (Fig. 21).

Fig. 21: Detall de l'angle nord-oest del mur M-7.

Tornant a la façana sud-oest, a la part superior del mur M-7, de manera centrada, hi ha inserit un bloc de pedra calcària polida amb la representació de l'escut esculpit de la família Pons-Sarriera, ES-31. El bloc mesura 60 cm d'alçada i 65 cm d'amplada. Sobre l'escut, hi ha representat un casc de cavaller del qual emanen fulles d'acant que envolten l'escut per cada banda. Aquest és de forma ovalada amb el contorn ornamentat. L'interior està partit verticalment en dues meitats. A la meitat superior de la part esquerra hi ha l'emblema dels Sarriera, una muntanya flordelisada amb els pals onejants. A la meitat inferior esquerra hi ha representats els dos paons enfrontats de la família Pons. La meitat dreta conté una creu amb braços trilobulats, emblema dels Vilademany. A la vora inferior de l'escut hi ha inscrita la data 1588 (Fig. 22).

Per l'altra cara d'aquest mateix mur, la que limita amb el camí, també de manera centrada, hi ha inserits un bloc amb una inscripció, INS-33, i a sota un bloc amb un escut esculpit ES-32 (FIG. 23).

L'ES-32 és idèntic a l'ES-31 però la data, situada també a la vora inferior, és de l'any 1670. Les mides del bloc són de 61 cm d'alçada i 73 cm d'amplada.

L'INS-33 està gravada sobre un bloc de pedra calcària polida, de 40 cm d'alçada i 43,5 cm d'amplada. Les lletres tenen una alçada de 4 cm. Hi diu: "FOU FETA ESTA RESCLOSA, CADIRAL Y RECH PER MI DON JOAN SARRIERA I DE GURB COMTE DE SOLTERRA ANY 1670". El camp epigràfic ocupa 41,2 cm d'amplada i 37,5 cm d'alçada (FIG. 24).

A la part inferior d'aquesta estructura trobem les obertures que permeten l'entrada d'aigua als canals del cadiral (CN-13 i CN-14) separats per un pilar o espina central (PL-10) (Fig. 19).

El pilar, PL-10, està format per blocs ben treballats, escairats, carejats i disposats a trencajunts. És d'1,06 m d'alçada i té una llargada total de 6 m i una amplada de 78 cm. Els dos extrems finalitzen amb forma d'esperó o de punta de diamant, amb una planta amb forma de triangle isòsceles. Del pilar arrenquen els arcs de mig punt dels dos canals del cadiral CN-13 i CN-14. Les obertures d'entrada (OB-11 i OB-12) i sortida (OB-43 i OB-44), estan formades per arcs de mig punt adovellats. Tenen una amplada d'1,28 m i una alçada d'1,75 m.

Els canals CN-13 (oest) i CN-14 (est), formats pels murs M-26, PL-10 i M-27, tenen una amplada i alçada idèntica a les obertures i una llargada total de 4,70 m. Estan coberts per sengles voltes de mig punt que encara conserven les marques de l'encanyissat que va formar el cindri. El terra està format per grans lloses rectangulars, ben treballades, polides, escairades, de mides uniformes i disposades a trencajunts (Fig. 25).

Els murs M-26 i M-27, que juntament amb el PL-10 delimiten els canals CN-13 i CN-14, estan formats per grans carreus de calcària, polits, escairats i disposats a trencajunts. Tenen una alçada d'1,06 m. El mur M-26 té una llargada de 4,68 m, i el M-27 de 4,73 m. L'amplada

Fig. 22: Detall de l'escut ES-31 de la família Pons-Sarriera situat a la cara sud-oest de l mur M-7 i amb la data de 1588.

Fig. 23: Vista general de la cara nord-est del mur M-7 del cadiral amb la inscripció i escut de commemoració de la construcció.

Fig. 24: Detall de la inscripció i escut de la commemoració de la construcció del cadiral per part de Joan Sarriera i de Gurb.

exacta es desconeix, però en ambdós casos es pot estimar que és de 80-90 cm.

A 1 m de les respectives obertures de la façana sud-oest hi ha les ranures, de 8 cm d'amplada, que permeten l'encaix i el desplaçament vertical de les comportes que regulaven el pas de l'aigua. Actualment, aquestes comportes són de fibra de vidre (Fig. 26). Les comportes s'accionen a pes des de dalt del camí a través de senyals obertures (OB-17 i OB-18) que travessen les voltes dels canals. Situates als peus del mur M-7, ambdues tenen mides idèntiques: 132 cm de llargada i 38 cm d'amplada. Estan protegides per reixes de ferro per evitar que ningú s'hi faci mal.

A la façana nord-est del cadiral, M-36, la que connecta amb el rec del molí (Zona 6), és similar al mur M-7, però no té tanta alçada, ja que el mur no sobresurt del nivell del camí que hi passa per sobre. Actualment, la funció de barana la fa una tanca moderna de ferro. Se li adossen els murs que delimiten el primer tram del Rec del molí (Fig. 27).

Fig. 25: interior del canal CN-13 del cadiral

Fig. 26: Comporta del canal CN-13 del cadiral.

Fig. 27: Detall de la façana del cadiral que connecta amb el rec del Molí.

El rec del Molí

El rec del molí és la séquia que permet conduir l'aigua captada per la resclosa cap als molins de dalt, del mig i de baix, situats en la plana entre Torroella i l'Estartit. També ha servit per irrigar els camps de conreu de tota aquesta zona. S'inicia en la façana nord-est del cadiral. Aquest, en el seu inici, està delimitat a banda i banda per sengles murs fets de pedra sense treballar, irregulars, units amb morter de calç i sense formar filades. El mur M-46 té una llargada aproximada de 40 m, en canvi, el mur M-47, del costat sud-est, té una llargada total de 10,93 m. Aquests murs s'entreguen contra la façana del cadiral (Figs. 18, 27 i 28).

Inicialment, aquest canal té una amplada de 360-390 cm, un cop deixa d'estar canalitzat per les dues parets, la seva amplada va variant.

Aquesta séquia té una llargada total de 7 km. En el seu inici ressegueix els horts de la resclosa on el travessa el pont de l'horta d'en Tremoleda, i al final d'aquest paratge li fa d'afluent el rec Madral provinent d'Ullà, i poc després també se li suma el rec de la Branca provinent del centre de la Vila. En aquest punt de confluència dels tres cursos d'aigua s'ha construït una canalització moderna que, a través d'una comporta, permet, si cal, reconduir l'aigua cap al Ter. La séquia, però, continua cap al mar passant per sota del pont del Rei, construït per l'ajuntament l'any 1870 i ressegueix els horts del Tamariuà. Travessa la carretera i passa pel molí de Dalt, a partir d'aquí també pren el nom de rec del Ter Vell i continua resseguint el camí del molí del Mig i, finalment, el camí del Mar desembocant a la zona del Ter Vell.

Fig. 28: Vista de l'interior del tram inicial del rec del Molí. Es pot observar la quantitat de restes que colguen l'interior i la vegetació que creix sobre els murs laterals que el delimiten.

El bramador

Estructura massissa situada a la banda sud-est de la bassa, entre la paret de la resclosa i el cadiral. Aquesta estructura està pensada per permetre el retorn al riu l'aigua acumulada a la bassa que no té cabuda o no es vol fer passar pel rec del molí. El seu nom prové del soroll eixordador que produeix l'aigua al passar per aquest canal.

L'edifici és de planta trapezial, amb una superfície total de 71 m². Tota l'estructura té una secció vertical atalussada, especialment la façana sud-est, amb un desplom de 50 cm, essent més ampla la base. Tota l'estructura està aixecada amb carreus de calcària, combinats amb alguns carreus de gres i de conglomerat, escairats i carejats, formant filades regulars i disposats a trencajunts. És una obra unitària (Fig. 29).

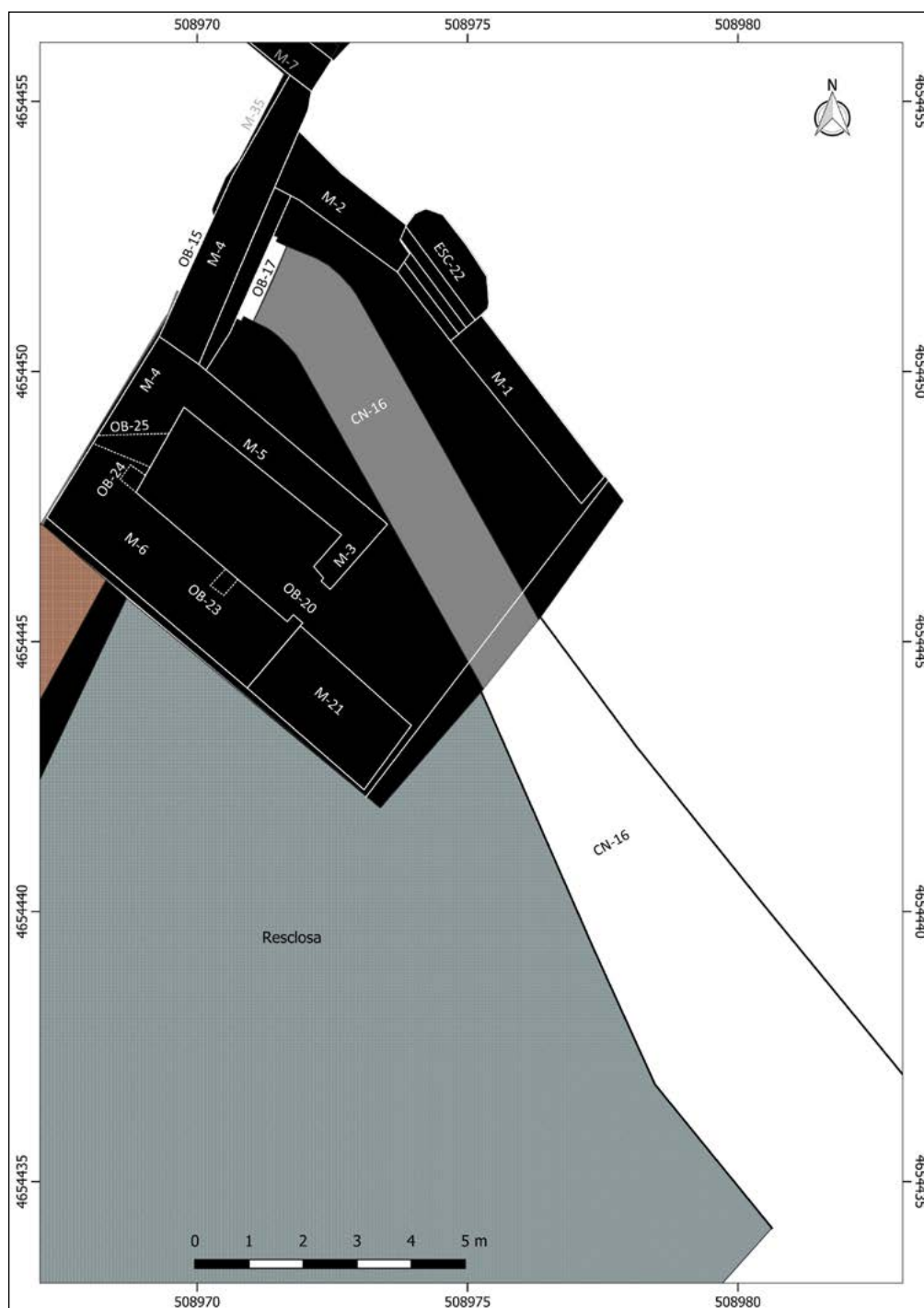

Fig. 29: Planta de detall del Bramador amb la identificació de totes les estructures que el conformen.

Aquesta estructura, que s'adossa contra el cadiral, fet coherent tenint en compte que es tracta d'una construcció més moderna, consta de dues plantes. En la planta baixa hi ha el canal que permet el pas de l'aigua. A la planta superior hi trobem una estança, un pati enllosat i l'obertura que permetia accionar la comporta que regulava el cabal. La planta baixa té una alçada total de 250 cm i la planta superior de 290 cm (Fig. 30, 31 i 32).

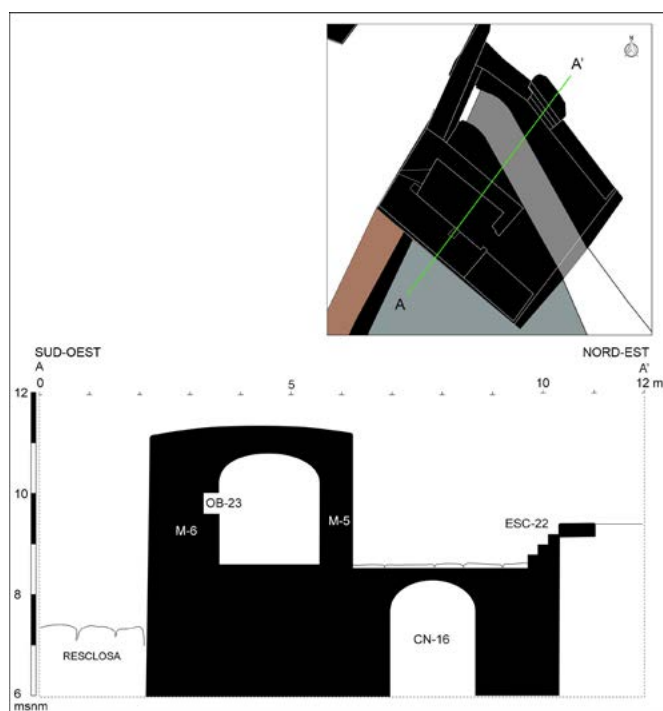

Fig. 30: Secció sud-oest/nord-est del bramador.

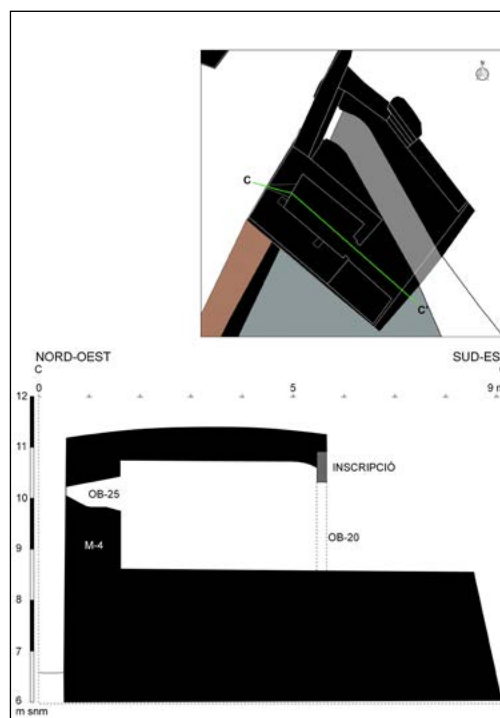

Fig. 31: Secció nord-oest/sud-est del bramador.

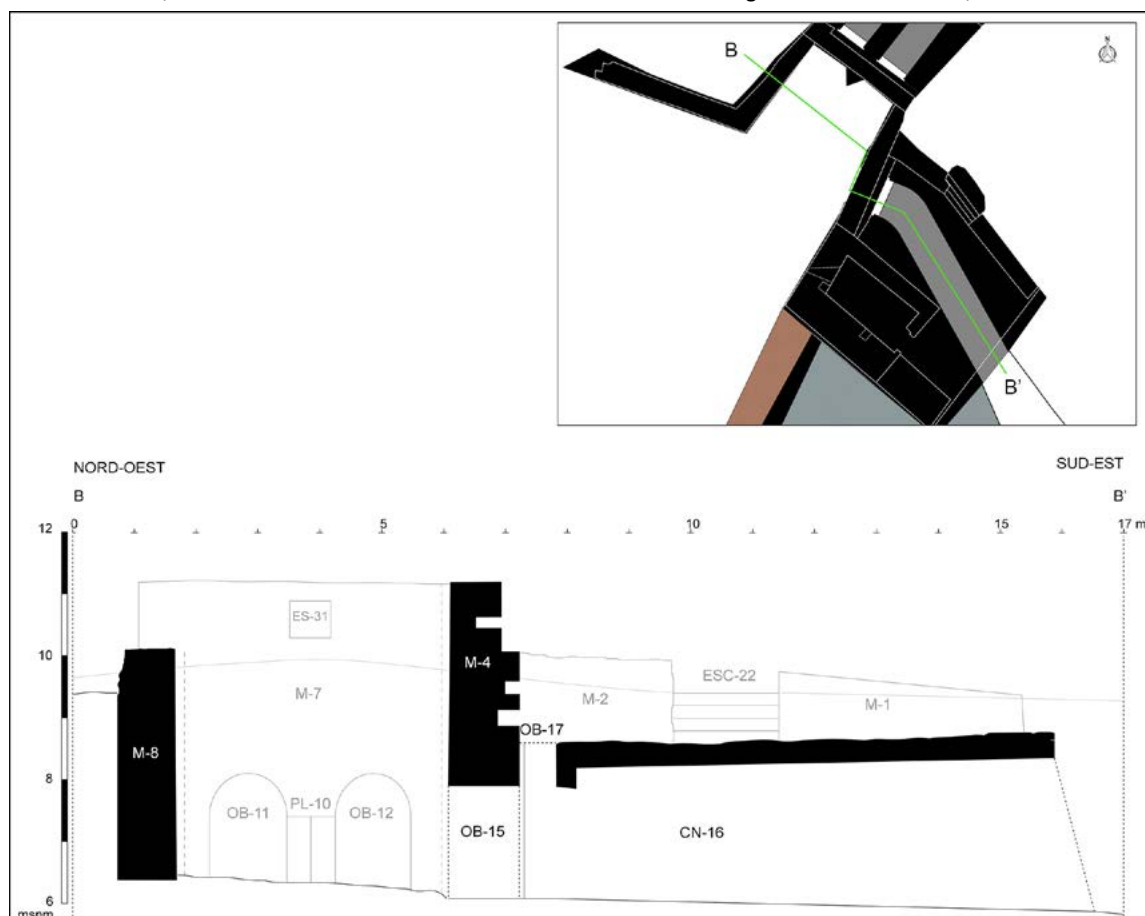

Fig. 32: Secció nord-oest/sud-est del bramador.

A la part baixa, a la façana nord-oest, hi trobem la porta d'accés al canal, OB-15, amb un arc escarser de tres dovelles. Aquesta no està centrada, el brancal esquerre està a 287 cm respecte la cantonada nord-est i el brancal dret a 500 cm de la cantonada sud-oest, i té una llum de 152 cm i una alçada de 182 cm (Fig. 33).

El canal, CN-16, presenta tres trams en el seu traçat. El primer tram, de 230 cm, té una orientació nord-oest sud-est, seguint la mateixa orientació que té tota l'estructura (Fig. 34). En aquest punt forma un colze i s'inicia el segon tram que travessa en diagonal la planta del bramador amb una orientació de nord-nord-oest a sud-sud-est. Aquest segon tram té una llargada de 7,40 m. A l'inici el canal té una amplada de 152 cm i al tram final de 163 cm. L'alçada varia entre 231 i 250 cm ja que el terra, format per un enllosat de lloses rectangulars amb una llargada que ocupen tota l'amplada del canal, presenta una lleugera pendent amb un desnivell de 19 cm entre els dos extrems i la volta que el cobreix també pren alçada (Fig. 35). L'interior del canal està cobert per una volta de canó lleugerament rebaixada en la qual encara es conserven les marques de de taulons d'encofrar que van servir per formar el cindri (Fig. 36). En el primer tram, a 114 cm de la porta hi trobem a banda i banda una ranura de 10 cm per encaixar-hi la comporta, avui desapareguda. Aquesta s'accionava des del pati del pis superior a través d'una obertura (OB-17) de 152 cm de llargada i 32 cm d'amplada (Fig. 37).

A la façana sud-est del bramador hi trobem l'obertura que connecta el segon tram amb el tercer, té una alçada de 250 cm i una amplada de 163 cm. El tercer tram del canal del bramador té un tractament diferenciat

respecte els altres dos. Està al descobert, delimitat a la banda sud-sud-oest pel talús interior de la resclosa i a la banda nord-nord-est per un mur escullera format per grans blocs irregulars. El terra d'aquest tram està format per grans blocs irregulars, ben disposats, però amb juntes amples, emplenades amb morter de calç i codolets, de la mateixa manera que la part superior de la resclosa. En total, aquest tram mesura 11,35 m de llargada. L'amplada varia entre 176 cm en el punt de contacte amb el tram 2 i 370 cm en la part final, on s'inicia ja el curs lliure de retorn al riu travessant la zona coneguda com la platja (Fig. 38). A partir d'aquest punt, l'aigua retorna al riu de manera lliure, amb un recorregut serpentejant de 265 m de llargada. En aquest punt, sota el bramador, en el paratge de la platja, hi ha una font d'aigua (Puig, Saliner 2008, 81).

Fig. 33: Porta del pis inferior del bramador que permet el pas de l'aigua pel canal CN-16.

Fig. 34: Interior del canal del bramador, es pot veure l'angle que forma el seu traçat.

Fig. 35: Detall de les lloses de calcària que pavimenten l'interior del canal CN-16 del bramador.

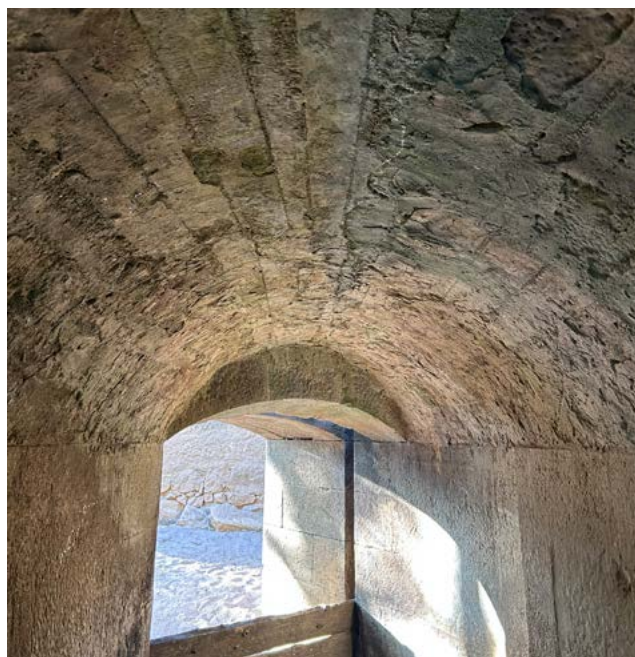

Fig. 36: Detall de la volta del canal del bramador. Encara es conserven les marques de l'encofrat de taulons que formava el cindri.

Fig. 37: Vista zenital de l'obertura OB-17 per la qual es desplaçava verticalment la comporta del bramador.

Fig. 38: Vista general del tram final del canal del bramador.

Fig. 39: Ortofotografia del bramador amb la situació del pati i l'estança del pis superior. Autor: Eduard Cortal.

Pel que fa al pis superior del bramador, hi trobem en primer terme un pati enllosat amb forma de L delimitat a la banda nord-est pels murs M-1 i M-2, al nord-oest pel mur M-4 i al sud-oest per l'estança i el mur M-21 (Fig. 39). El costat sud-est no té cap límit físic, actualment una tanca de fusta moderna fa de barana protectora.

Al pati, situat a una cota inferior que el nivell del camí (80 cm), s'hi accedeix pel costat nord-nord-est per una escala, ESC-22, de 1,70 m de llum, delimitada pels murs M-1 i M-2, i formada per 4 graons, amb una estesa i altura de 20 cm cada un, a excepció del replà superior, que està format per una llosa de 239 cm de llargada i 70 cm d'amplada (Fig. 40).

El mur M-1, orientat de nord-oest a sud-est, està format per blocs sense treballar, disposats formant filades irregulars i units amb morter de calç. Té una alçada de 63 cm a l'extrem sud-oest i 104 cm a l'extrem nord-oest, una amplada que varia entre 64 i 74 cm i una llargada total de 380 cm. El coronament està ben acabat, amb els carreus ben disposats i formant pendent. Per l'extrem sud-est, no limita amb cap altra estructura, s'acaba coincidint amb el límit de la base del bramador. Pel costat nord-oest, limita amb l'escala ESC-22.

El mur M-2 té la mateixa orientació i factura que el mur M-1. Té una alçada de 150 cm, una amplada que varia entre 80 cm i 110 cm i una llargada total de 280 cm. El coronament és irregular. Pel costat sud-est limita amb l'escala ESC-22 i pel costat nord-oest s'adossa contra el mur M-4.

El mur M-4 forma la façana nord-oest del conjunt del bramador, delimita per aquest mateix costat el pati i en el seu extrem sud-oest delimita també l'estança del pis superior. L'alçada total d'aquest mur coincideix amb la de tot el bramador, que és de 520 - 530 cm. La llargada total és de 950 cm. Per la part del pati, coincidint en l'espai de l'obertura de la comporta, aquest mur presenta dos trams en alçada diferenciats tant pel gruix com per la tècnica constructiva. La part inferior, de 105 cm de gruix i 215 cm d'alçada, està format per carreus de calcària uniformes, ben treballats, escairats i disposats a trencajunts i en filades regulars. Per contra, la part superior, de 75 cm de gruix i 112 cm d'alçada, està aixecat amb blocs irregulars, simplement carejats, formant filades irregulars i units amb morter de calç. En la cara del mur que dona al pati s'hi observen diversos forats buits, de mides i fondàries diferents, que originalment possiblement devien fer la funció d'encaixos per sostenir una estructura vinculada amb la comporta (Fig. 41). En la façana de la bassa, proper a la cantonada sud-oest, en aquest mur encara s'hi conserva una anella de ferro a mitja alçada. Aquesta, devia servir per a lligar-hi la barca del barquer que permetia creuar el riu en aquest punt, servei que durant la primera meitat del segle XX encara estava en funcionament.

Fig. 40: Escala ESC-22 que permet l'accés al pati des del camí de la mota.

Fig. 41: Vista frontal de la cara interior del mur M-4 al pis superior del bramador i de l'obertura OB-17 de la comporta.

El mur M-4, en el seu extrem nord-est, a la part superior es lliura contra el mur M-7 del cadiral i per la part inferior es fonamenta i es lliura contra el mur M-35, també del cadiral. Per la banda sud-oest, està lligat amb el mur M-6 i conjuntament formen l'angle sud-oest del bramador.

L'estança del pis superior, situada a l'angle sud-oest del bramador, està delimitada pels murs M-3, M-4, M-5 i M-6, amb la porta d'entrada situada a la façana sud-est, oberta en el mur M-3. Aquesta estança, de planta rectangular orientada de sud-est a nord-oest, sumant el gruix de les parets, mesura 518 cm de llargada, 400 cm d'amplada i té una alçada màxima de 290 cm. L'interior mesura 357 cm de llargada, 180 cm d'amplada i una alçada de 223 cm. El mur M-3 té un gruix de 51 cm, el mur M-4 de 110 cm, el M-5 de 74 cm i el M-6 de 142 cm (Fig. 29, 30 i 31).

Fig. 42: Vista frontal de la façana principal de l'estança del bramador.

Fig. 43: Detall del piu del batent de fusta de la porta situat en el brancal del costat esquerre.

Fig. 44: Detall de la làmina de ferro que fixava el pany de la porta.

Fig. 45: Llinda que commemora la construcció del bramador.

La porta, OB-20, té una llum de 80 cm i una alçada de 170 cm. Originalment, tenia un batent de fusta per tancar-la. En el costat del mur M-6 encara es conserven els pius per a engalzar-hi els golfos i en el costat del mur M-3 encara es conserva la làmina metàl·lica que fixava el pestell del pany. (Fig. 42, 43 i 44). La llinda és plana, monolítica, formada per un bloc de calcària en el qual hi ha una inscripció commemorativa de la construcció del bramador, LLN-34. És un bloc rectangular ben escairat i polit. Mesura 139 cm d'amplada, 60,5 cm d'alçada i 23 cm de gruix. Dins un marc de 129,5 cm d'amplada i 51,5 cm d'alçada, hi ha representats els emblemes de la família Pons i dels Sarriera i una inscripció inserida dins un segon requadre que hi diu: "BRAMADOR FET PER DON JOSEPH MARIA ÇARRIERA COMTE DE SOLTERRA &c COMENÇAT EN PRIMER DE JUNY Y FINIT EN ULTIM SETEMBRE, TOTS DE 1817". A cada banda de la inscripció hi ha un paó encarat amb el de l'altra part, emblema de la família Pons. A la part superior, coronant la inscripció i trencant el marc exterior, hi ha la muntanya flordelisada amb els pals onejants dels Sarriera. Les lletres de la inscripció tenen una alçada de 5 cm i el camp epigràfic mesura 85,5 cm d'amplada i 42 cm d'alçada (Fig. 45).

A l'interior de l'estança no hi ha cap tipus d'agencament particular, simplement dos cocons, un obert al mur M-6 (OB-23) i un altre en el mur M-4 (OB-24). En aquest mateix mur també hi ha una espitllera que feia la funció de ventilació (OB-25) (Fig. 29 i 46).

OB-23: 30 cm d'amplada, 40 cm de fondària i 42 cm d'alçada.

OB-24: 36 cm d'amplada, entre 34 i 37,5 cm de fondària i 36,5 cm d'alçada.

OB-25: espitllera oberta en diagonal respecte al gruix del mur M-4. A l'interior, mesura 71 cm d'amplada i 62 cm d'alçada. A l'exterior té una amplada i alçada de 17,5 cm.

La coberta interior de l'estança és d'una volta rebaixada. En ella encara s'observa la marca dels taulons d'encofrat que van servir per formar el cindri. Una de les pedres de l'interior presenta una marca de picapedrer amb la lletra T.

Entre la façana sud-est de l'estança i el límit sud-est de la base del bramador, delimitant pel sud-oest el pati, hi ha un mur ample (M-21) que s'adossa directament contra la façana de l'estança (M-3). Aquest mur té una amplada de 150 cm, una llargada de 280 cm i una alçada que varia entre 105 i 65 cm, essent més alt el costat que s'adossa al mur M-3 (Fig. 47).

La façana sud-oest del bramador és completament llisa.

Fig. 46: Interior de l'estança del bramador.

Fig. 47: Vista frontal del M-21 que delimita el pati pel costat sud-oest.

Llistat de fets estructurals

Fet	Número	Descripció
M	1	Mur NO-SE que delimita pel costat NE el pati enllosat del pis superior del bramador
M	2	Mur NO-SE que delimita pel costat NE el pati enllosat del pis superior del bramador
M	3	Façana SE de l'estança del pis superior del bramador
M	4	Façana NO del bramador
M	5	Façana NE de l'estança del pis superior del bramador
M	6	Façana SO del bramador
M	7	Façana SO del cadiral
M	8	Mur SO-NE que delimita pel NO la bassa
M	9	Mur O-E que delimita pel N la bassa
PL	10	Pilar o base central del cadiral que separa els canals CN-13 i CN-14
OB	11	Accés SO al canal CN-13 del cadiral
OB	12	Accés SO al canal CN-14 del cadiral
CN	13	Canal NO del cadiral
CN	14	Canal SE del cadiral
OB	15	Porta d'entrada al canal del Bramador CN-16
CN	16	Canal del bramador
OB	17	Obertura de la comporta del bramador
OB	18	Obertura de la comporta NO del cadiral
OB	19	Obertura de la comporta SE del cadiral
OB	20	Porta d'entrada a l'estança del pis superior del bramador oberta al mur M-3
M	21	Mur NO-SE que tanca el pati pel costat SO. S'adossa a la façana SE de l'estança
ESC	22	Escala d'accés al pati entre els murs M-1 i M-2
OB	23	Cocó obert a la cara interior del mur M-6, dins l'estança del bramador
OB	24	Cocó obert a la cara interior del mur M-4, dins l'estança del bramador
OB	25	Espitllera de ventilació oberta al mur M-4, dins l'estança del bramador
M	26	Mur SE del cadiral
M	27	Mur NO del cadiral
M	28	Base NE del bramador
M	29	Base SO del bramador
OB	30	Obertura sud del canal CN-16 del bramador
ES	31	Escut de l'any 1588 situat a la cara SO del mur M-7 del cadiral
ES	32	Escut de l'any 1670 situat a la cara NE del mur M-7 del cadiral
INS	33	Inscripció commemorativa situada a la cara NE del mur M-7 del cadiral
INS	34	Inscripció de la llinda de la porta OB-20 de l'estança del bramador
M	35	Mur NE-SO del cadiral que lliga amb el mur M-7, se li sobreposa el M-4 del bramador
M	36	Façana NE del cadiral
ENL	37	Enllosat del CN-13 del cadiral
ENL	38	Enllosat del CN-14 del cadiral
ENL	39	Enllosat del CN-16 del bramador
ENL	40	Enllosat del pati del pis superior del bramador
M	41	Mur NO del rec del molí
M	42	Mur SE del rec del molí
OB	43	Obertura NE del CN-13 del cadiral
OB	44	Obertura NE del CN-14 del cadiral

5. ESTAT DE CONSERVACIÓ

La resclosa

Tal com es veurà en l'apartat històric, els treballs de manteniment i reparació de la resclosa degut als desperfectes causats per les avingudes del Ter era una activitat que s'havia d'anar executant de manera continuada, per aquest motiu les inspeccions i reposició de pedra eren pràcticament anuals. Aquesta circumstància va canviar amb la construcció dels pantans del Ter i el desviament parcial del cabal d'aquest riu cap a Barcelona. Tot i això, l'estat de conservació, la tècnica constructiva i els fenòmens meteorològics extrems, que cada vegada són més freqüents, fan que aquesta reparació, que no s'ha realitzat des de fa molts anys, s'hagi de tornar a dur a terme per tal de recuperar el seu funcionament.

El traçat de la resclosa presenta diversos punts on l'estat de conservació és dolent. Primerament, cal assenyalar la presència d'una gran esquerda situada dins el tram sud-oest de la presa i que ha motivat aquest informe. A partir de la seqüència històrica d'ortofotografies de l'ICGC, es pot observar com aquesta esquerda es va originar entre els anys 2019 i 2020, molt possiblement arran de l'avinguda fruit del temporal Glòria. Aquesta esquerda originalment tenia una amplada aproximada de 7,70 m, actualment, amb les noves avingudes dels temporals de desembre de 2025 i gener i març de 2026 l'esquerda presenta una amplada total de 18 m. Aquest esvoranc ha afectat tota l'amplada i alçada de l'estructura formant dos talls nets. Pocs metres cap al nord-est, es va formar una segona esquerda, de menors dimensions. Inicialment, era de 3,7 m d'amplada. Actualment, amb la consecució dels temporals de finals de 2025 i inicis de 2026 ha assolit una amplada de 6,30-7 m (Fig. 48). En aquest cas, però, no ha afectat tota l'alçada, només la part superior i encara es conserva la base.

Fig. 48: Vista aèria de la resclosa en el punt dels dos trencaments (1). També es pot observar els punt on el morter del lliscat que recobreix el talús interior s'ha malmès (2) per culpa de la vegetació que hi creix i el desplaçament dels blocs (3).

Per altra banda, en molts punts, especialment la part final del talús interior, presenta problemes de deteriorament per culpa del desplaçament dels blocs formant trencaments sobtats. També s'observen desperfectes importants en la capa de morter que recobreix l'estructura, provocats per la força de l'aigua, el desplaçament dels blocs i el creixement de la vegetació de ribera, tant per arbres com pels canyers.

Finalment, l'acumulació constant de sorres fa que en molts punts, especialment a la part central i en els dos estreps, el talús exterior estigui pràcticament colgat fins a la meitat de la seva alçada i en algun punt fins a la part superior.

La bassa

La conservació d'aquesta estructura és força bona. A la part fonda del seu interior s'hi ha acumulat uns 45-50 cm de gruix de sorres i fang amb deixalles transportades pel riu, però no suposen cap risc per a les estructures que conformen aquest espai. Pel que fa als murs M-8 i M-9 cal remarcar el desgast del morter de les juntes de les filades inferiors i que l'extrem nord-oest del mur M-9, que limita amb el marge esquerre del rec del Ter vell, està trencat o mal acabat (Fig. 49).

Fig. 49: Punt amb patologies estructurals de la bassa. (1) Juntes sense morter. (2) Part trencada del mur M-9. (3) deixalles acumulades.

El cadiral

El cadiral, de manera general, es conserva en bon estat. Els desperfectes més greus s'observen a la part superior cara nord-oest del mur M-7, la que limita amb el camí on si observen llacunes de pedres fruit d'haver arrencat les estructures que permetien pujar i baixar les comportes. També en l'extrem nord-est, on formava angle amb un altre mur que actualment ja no existeix. En el mateix mur, a la part superior, també hi ha fongs i líquens que recobreixen les pedres, especialment a l'escut de 1588 i a la inscripció de 1670 (Fig. 50).

Fig. 50: Vista de la cantonada nord-oest del mur M-7 del cadiral amb la indicació de les patologies de conservació. (1) Part trencada. (2) part del mur col·lonitzada de fongs i líquens.

Per altra banda, a la base del pilar central de la façana sud-oest la punta de diamant presenta cops i trencaments degut als impactes provocats per troncs i residus transportats per l'aigua que hi impacten.

El rec del Molí

D'aquesta part del conjunt de la resclosa en valorarem només la part inicial, la que connecta amb el cadiral. En aquesta zona l'estat de conservació és correcte quant a l'estabilitat de les estructures que el conformen. Tot i això, presenta deficiències quant al seu manteniment, tant pel que fa a les deixalles i fang acumulats davant la façana del cadiral, els quals dificulten la circulació de l'aigua, com per la vegetació que creix per sobre dels murs que canalitzen la séquia (Fig. 51).

El bramador

El bramador està en bon estat de conservació. A la part baixa de la cara nord-oest les filades inferiors han perdut el morter de calç que segellaven les juntes degut a l'erosió provocada per la circulació de l'aigua. Tot i que això no presenta cap problema de conservació, estaria bé aprofitar l'ocasió per refer les juntes.

Una altra part que presenta petites deficiències correspon a la zona de l'escala d'accés al pati del pis superior, on el brancal format pel mur M-1 ha perdut una de les pedres que caldria reposar i consolidar, també el coronament del mur M-2 (Fig. 52). Per altra banda, tant en el pati com en l'estança del pis superior s'ha acumulat un guix important de terra que colga l'enllosat. Caldria retirar-la per tal de fer visible l'enllosat i segellar les juntes en els punts que sigui necessari. Un altre element que ja està creant problemes de conservació és la vegetació que creix al voltant del bramador, sobre l'enllosat del pati, i una figuera incipient en la cara exterior del mur M-4. Tot això caldria retirar-ho abans no accentuï els problemes de conservació (Fig. 53). La volta de l'estança presenta infiltracions d'aigua que han provocat humitats, fongs i pèrdua del revestiment interior (Fig. 54). Finalment, per tal de mantenir l'estructura en la seva integritat, estaria bé restituir la porta de fusta de l'estança i la comporta del canal.

Fig. 53: Vegetació que creix al voltant del bramador.

Fig. 51: Estat actual del tram inicial del Rec del Molí.

Fig. 52: Vista del pati amb la situació de les patologies. (1) brancal del mur M-1. (2) coronament del mur M-2. (3) vegetació que colonitza tot el pati i terra que cobreix l'enllosat.

Fig. 54. Interior de l'estança. (1) Punts on s'ha perdut el revestiment interior. (2) terra acumulada i que cobreix el paviment.

6. EVOLUCIÓ I SÍNTESIS HISTÒRICA DE LA RESCLOSA D'ULLÀ

La conca fluvial del Baix Ter, des d'èpoques reculades, ha facilitat la implantació de gran nombre de molins, séquies i recs. Les infraestructures hidràuliques vinculades amb aquests elements han estat clau per al desenvolupament de l'agricultura i indústria d'aquest territori, tant per fer funcionar els molins com per a la irrigació dels conreus amb les séquies i alhora facilitar el drenatge de les terres fàcilment inundables mitjançant els canals que hi estaven relacionats. Al llarg del temps han configurat un paisatge de gran valor, amb una extensa plana agrícola amb més de 6.000 hectàrees de terres de regadiu (Ribas 2010).

En són testimonis vius les tres grans rescloses que ritmen el curs de l'aigua en del tram final del riu: la de Colomers, que alimenta el rec de Sentmenat fins a l'Escala fent funcionar fins a cinc molins; la de Canet, que omple el rec del molí de Pals passant pels molins de Gualta i de Pals i desemboca a les basses d'en Coll; i la d'Ullà, que amb el rec del Molí feia funcionar els molins de Dalt, del Mig i de Baix.

Orígens medievals

La gestió i els drets d'aprofitament de l'aigua sempre han estat en mans de senyors feudals i nobles terratinents. Els senyors de les aigües que controlaven els diferents recs i regadius de la plana del Baix Ter seguint el curs del riu eren: el baró de Verges – Ciutadilla – Sentmenat (rescloa de Colomers), els comtes de Peralada (rescloa de Canet de la Tallada) i finalment la família Pons-Sarriera (rescloa d'Ullà-Torroella) (Llinàs, Merino, Curto 2011; Vega 2015).

Les primeres dades sobre la rescloa i els molins de Torroella són poc definides. Es té constància que el molí de Baix (molí de la Galera) ja existia l'any 1232 (Gironella 2014, 277) i consegüentment ja hi havia d'haver una captació d'aigua mitjançant una rescloa. La documentació conservada fa palès que a la segona meitat del segle XIII ja hi hauria una densa instal·lació de recs i molins (Farías 2009, 234-235; Mallorquí 2012, 24). Una mostra clara és que l'any 1272 Pere el Gran, quan va obtenir la senyoria de Torroella de Montgrí, va encomanar a Pere de Llabià, procurador de la vila, un inventari dels drets d'aigua i els molins existents en aquesta zona, que estiguessin en possessió de Sança de Santaeugènia (Vert 1996, 7). Els molins de Torroella també s'esmenten en el memorial de greuges causats pel comte Pons Hug IV d'Empúries, redactat a instàncies del comte de Barcelona Jaume II a les Corts celebrades a Girona l'any 1303, "Item quels molins de Torroella per la minva de la aygua que perden per los molins del comte perden lo molre ben de la meytat e quaix de tot, com es secada" (Pella y Forgas 1883, 571).

Més tard, ja a inicis del segle XIV (1314), Marquesa de Cabrera, vídua del comte d'Empúries Pons Hug IV, va obtenir permís reial per part de Jaume II per a construir molins a Torroella. Aquell mateix any va nomenar procurador dels molins i dels regadius a la família Pons (Vert 1996, 8). Aquesta és la primera evidència documental que es conserva en la que es vincula la família Pons amb la gestió de l'aigua al Baix Ter, que perdurà, amb derivacions naturals del llinatge, fins a la segona meitat del segle XIX.

A la segona meitat del segle XIV (1367) ja es té constància documental de l'existència del molí de Dalt (Gironella 2014, 277).

La vinculació dels Pons amb el domini de les aigües de seguida es va consolidar, vist que a finals del segle XIV el rei Joan I tornava a establir en emfiteusi els molins de Torroella a Guillem de Pons (Vert 1996, 9-10).

Aquesta vinculació es va reforçar a inici del segle XV (pels volts de l'any 1420), quan Violant de Bar, vídua del comte de Barcelona Joan I, va fer reial concessió de les aigües del riu Ter al seu fidel Andreu de Pons, de la vila de Torroella, amb autorització per a fer-hi la resclosa i portar les aigües als tres molins: el de Baix, el del Mig i el de Dalt a través del rec del Molí i de l'anomenat Rec de Regadiu Vell. (Negre 1974; Bassa, Font, Roviras 2010, 53; Llinàs, Merino, Curto 2011, 197). Aquesta és, per ara, la referència documental més antiga sobre la resclosa al riu Ter per fer funcionar aquests molins.

Així doncs, als segles XIII-XV veiem consolidada una densa xarxa de molins en mans de la noblesa comtal donada en emfiteusi a la família Pons i amb la certesa documental que els molins de Dalt i de Baix ja existien. Però, on captaven l'aigua per fer-los funcionar? On era la resclosa que esmenta la documentació?

Aquesta qüestió és de difícil resposta, cal tenir en compte que fins al 1790 el curs baix del Ter, entre Verges i Torroella, va patir canvis substancials, especialment en època medieval.

En efecte, antigament el Ter, amb dos braços, desembocava alternativament al nord i al sud del massís del Montgrí, fins que finalment va establir el seu curs al sud d'aquest massís, que segons els darrers estudis geomorfològics i sedimentològics es va consolidar durant el segle XIV (Montaner *et al.* 2014). La disminució de l'activitat fluvial del braç nord del Ter, a la zona d'Empúries, podria coincidir cronològicament amb les actuacions documentades a principis del segle XIV sobre el desviament del Ter a la zona de Verges (Montaner *et al.* 2014, 42-43). Potser cap al 1303, a causa de les intervencions del comte Pons Hug IV en el marc de la guerra emporitana enfrontat amb Jaume II i el bisbat de Girona, però més probablement per l'avinguda del Ter de l'any 1311, que va mudar el seu curs inundant la plana de Torroella, Ullà, Gualta, Fontanilles, Palau-sator i Pals (Pella i Forgas 1883, 571-572), juntament amb altres fets i circumstàncies que desconeixem. Segons els hidrogeòlegs, en el segle XV el riu ja havia consolidat una orientació est per la banda sud del Montgrí, molt semblant a l'actual, i es construïren els principals canals de reg agrícola de la zona (Montaner *et al.* 2010, 27).

Així doncs, és pràcticament impossible determinar en quin punt se situaven les rescloses amb anterioritat a la fixació del Ter per la banda sud del Montgrí, és a dir, amb anterioritat als segles XIV-XV.

És interessant, però, ressaltar la coincidència que Jaume II donà permís a Marquesa de Cabrera per construir molins i regadius a Torroella quan ja havia deixat de funcionar el braç nord del Ter, i la coincidència temporal del document d'inici del segle XV, amb el qual la reina Violant de Bar concedeix permís a la família Pons per a construir una resclosa al riu, amb la consolidació del curs del Ter pel sud del Montgrí. Tenint en compte aquestes circumstàncies i la documentació que esmentarem d'ara endavant, és molt probable que la resclosa que apareix documentada al segle XV s'aixequés en el mateix punt en el qual se situa l'actual.

No tenim cap dada de com deuria ser la primera resclosa. Però gràcies a la documentació medieval, que fa referència a la infraestructura de funcionament dels molins, se sap que les primeres rescloses eren fetes d'una acumulació de troncs, branques, graves i còdols que es reforçava amb la inclusió de morter de calç. La resclosa, mitjançant comportes, regulava el nivell de l'aigua i la feia circular cap als molins a través de la séquia (Farías 2009, 81). D'aquestes primeres estructures no n'ha perviscut cap rastre.

Del que si que n'ha quedat testimoni és dels problemes de conservació i manteniment de la resclosa i de les disputes que s'originaven de la gestió de l'aigua entre les rescloses de Canet i d'Ullà al llarg del segle XV, com ho demostra la concòrdia que se signà l'any 1425 entre la Batllia General de Catalunya i Miquel Pere del molí de Pals per garantir que la casa Pons pogués continuar utilitzant l'aigua de la resclosa d'Ullà (Vert 1996, 11), per la qual cosa calia limitar el cabal del rec dels molins de Pals i Gualta regulant la resclosa de Canet.

La resclosa en època moderna, els Sarriera i la construcció del cadiral

A mitjans del segle XVI, l'any 1547, es va formalitzar la unió de la família Sarriera amb la família Pons de Torroella amb el casament de Miquel Sarriera de Gurb i Alemany amb Jerònima de Pons. (Negre 1974; Solà en premsa, 126). Així doncs, a principis de l'edat moderna, els Sarriera, senyors de Solterra, van incorporar als seus dominis el patrimoni torroellenc de la família Pons, que incloïa els drets de les aigües i diversos molins que se servien de l'aigua del Ter (Llinàs, Merino, Curto 2011, 197). Tot i això, el 13 de novembre de 1585, des del castell de Montsoriu, el rei Felip II de Castella va confirmar una sèrie de privilegis als habitants i a la vila de Torroella de Montgrí, entre els quals que "... la dita vila de Torroella de Montgrí y los habitants de aquella stiguen en possessió de molt temps de regar de l'aygua que scapa de la resclosa de m^{re} Anthic Sarriera y de Pons, que discorra fins a mar, axí arrossos com hortalissa y altres coses, convinguen per provisió de dita vila y per la fundura del riu de Ter se sian desfets alguns eschabiaixs fets per obs de prendre dita aygua per dita ortalissa. Persò supplica a V. Magestat li sia servey de nou concedir als dits habitants los dits eschabiaixs situats de sota dita resclosa y altres si menester serà de nou redificar a obs y effecte de poder fer dit regadiu per los dit arrossos y ortalissa per los dits habitants de dita vila". (AMTDM, Llibre de Privilegis, 1603, f. 100v.-104v) (Solà inèdit, 488-490).

Els problemes de manteniment de la resclosa a causa de les avingudes del Ter van ser constants i costoses, així es fa palès en diversos documents successius dels segles XVI i XVII i en les parets del cadiral.

En la façana del cadiral que dona a la bassa, hi ha encastat un escut de de la família Pons Sarriera, que data de l'any 1588, que correspon a l'època d'Antich Sarriera i de Pons (Fig. 24). Aquest, es troba situat en un lloc poc visible i no concorda cronològicament amb la inscripció i escut que hi ha a l'altra cara del mateix mur, als peus del camí on hi ha la data de 1670. Així doncs, pot ser que fos reaprofitat de reformes anteriors o que indiqui l'inici de les continuades i costoses obres que es van succeir entre aquell any i el 1670.

Per exemple, l'any 1594 el fuster Gaspar Teixidor es va fer càrrec de reparar uns 40 m llargada de la resclosa per la part de Gualta amb 203 carretades de pedra "en dit any posí en la resclosa de la pobilla Sarriera y Ponsa que és en lo riu de Ter de dita vila al cap, és a saber, de ponent de la part de Gualta, venint per ella y discorrent a la volta de solixent fins a vint y sinch canes de dita resclosa, dos centes y tres carretades de pedra" (Solà, inèdit, 389), i els anys 1596 i 1598 el pagès Esteve Ribot va "arrebassar y posar a carregador cent carretades de pedra y aquelles posades o ajustades a posar a la resclosa de la pubilla Sarriera y Ponsa, que és en lo riu de Ter de dita vila, al cap de ponent de aquella a la part de Gualta" (AHG, Notaria de Torroella, Antoni Ballia, Manual, 1606-07 (To 149), [1607, octubre, 9], s.f.) (Solà inèdit, 389).

Pocs anys després, l'1 de gener de 1607, el mateix fuster Gaspar Texidor i el picapedrer Joan Mas, escollits pel fuster Jeroni Coll i per Joan Sarriera i de Gurb, Francisca Clara Sarriera i de Pons i l'apotecari Jeroni Pagès, van fer una inspecció de la resclosa dels molins, prop del riu Ter, i es trobaren diferents escletxes, on hi faltava molta pedra i es filtrava molta aigua. (AHG, Notaria de Torroella, Bernat Guilló, Manuale, 1601-07 (To 166), [1607, gener, 2], s.f.) (Solà inèdit, 387-388).

L'any 1617, amb "l'aiguat del diluvi" o el "magne diluvi" el pont de Torroella, i segurament el molí de Dalt, van quedar malmenats (Solà inèdit, 175). La resclosa també devia quedar afectada, perquè el 22 de gener de 1618 es va establir un contracte entre el noble Joan Sarriera i de Gurb i el prevere de Gualta, Antoni Puig, sobre l'explotació de la pedrera de Gualta, per tal de portar 500 carretades de pedra per la resclosa dels molins pel preu de 125 lliures. (AHG, Notaria de Torroella, Nicolau Sàbat, Manual, 1617-18 (To 186), s.f.) (Solà inèdit, 389, 526).

L'any 1621, un cop acabat el pont, Joan Sarriera i de Gurb va endegar una sèrie d'obres en el seu molí, a la

resclosa i en alguna de les piles del pont del molí (Solà inèdit, 175), i el 27 de juliol del mateix any Joan Sarriera i de Gurb va signar un contracte amb els picapedrers i mestres de cases de Girona Francesc Saló i Joan Juanes per a “trencar trescentes sinquanta carretades de pedra grossa de resclosa” procedents de la pedrera de la muntanya del Montgrí. Les pedres havien de ser “bones per posar en la resclosa que dit senyor té en dita vila” i “per paredar per la pila del pont que és davant dels molins y la punta de diamant que davant d’ella s’haurà de fer”. Pocs dies després, l’11 d’agost, segurament per la dificultat de residir a la vila, tal com s’havia convingut, van haver de subcontractar la fabricació de la resclosa al picapedrer de Torroella Joan March, seguint el mateix contracte que havien signat amb el senyor Sarriera. (AHG, Notaria de Torroella, Nicolau Sàbat, *Quintum manuale contractuum*, 1621 (To 190), s.f.) (Solà inèdit, 176-177, 538).

A finals de 1621, Joan Sarriera va presentar una queixa pels mals serveis del mestre de cases de Girona, Francisco Vilossella, per “una pila en lo pont del riu Ter, terme de dita vila, en la resclosa de dit riu, cercha dels molins fariners de dit sor. don Joan o de dona Francisca, sa muller... dit Vilossella aja promès que a gastos seus fortificarà la gola de la resclosa, en la qual lo any proppassat de 1620 se feu la encavellada, de manera que puga ab seguretat aprimar dita resclosa per a poder posar les caxes y fonaments de la dita pila y punta de diamant conforme ab lo primer acte està concordat axí y de tal manera que puga fer bé y ab tota seguretat y altres coses en dit acte contingudes. E com no aja fortificada dita gola antes aprimant aquella per a fer dits fonaments sien per devall de dita gola o resclosa exit molts rexorts de aygua que han impedit que dita caxa y fonament de dita pila nos són poguts assentar ni fer com dita obra requeria” (AHG, Notaria de Torroella, Nicolau Sàbat, *Quintum manuale*, 1621 (To 190) [1621, octubre, 14], s.f.) (Solà inèdit, 177).

Aquest document és molt interessant perquè demostra com el cadiral, tot i que hi consta la data de construcció de 1670, es va començar a construir el 1620. Pel que queda reflectit en els documents, el mal fer d’alguns constructors i les successives riuades van provocar que les obres s’allarguessin durant uns quants anys.

Finalment, el 17 d’octubre de 1621, Joan Sarriera va firmar un nou contracte directament amb el picapedrer de Torroella Joan March en el que acordaven 1.500 carretades de pedra de “ariou” a saber: 700 de pedra de resclosa (que hauria de tenir per Nadal, al preu d’1 sou la carretada) i altres 800 de pedra d’esquerda (del gener al maig de 1622, i a 8 diners cada carretada), d’un pes de 10 a 12 quintars (400-500 kg). Amb aquest nou contracte pretenia arreglar les feines que no li haurien sortit prou bé amb en Vilossella (Solà inèdit, 177).

En els anys 1623, 1625 i 1626 es van succeir nous aiguats greus que devien dificultar l’avançament de les obres a la resclosa i al cadiral. De fet, el 26 de gener de 1637 es formalitzà l’avinença entre la senyora Francisca de Sarriera i de Pons, vídua del noble Joan Sarriera i de Gurb, i una sèrie de propietaris terratinents de Torroella sobre l’ús de l’aigua dels seus molins fariners i arrosser, la fàbrica del rec Madral i el conreu d’arròs, confiant que ja tindria finalment la resclosa arreglada i acabada: “que dits dos anys faran arròs com està dit y axí bé promet que tindrà la resclosa condreta a fi y erecte que puga anara prou aygua per dit rech per regar dits arrossos dits dos anys y acàs”. (AHG, Notaria de Torroella, Francesc Metge, *Secundum manuale*, 1637 (To 204), s.f.) (Solà inèdit, 554).

El 20 de març de 1642, Diego Sarriera i de Gurb va cedir aigua a una sèrie de terratinents de Torroella, els quals volien regar plantacions d’arròs a la zona de l’Agulla de Baix, agafant l’aigua a partir del seu rec, resclosa i molí (AHG, Notaria de Torroella de Montgrí, Josep Massaguer, *Manuale primum*, 1642 (To 211), s.f.) (Solà inèdit 576-577). Tot i que per aquelles dates, segons aquest document, la resclosa i cadiral ja estaven en funcionament, el 1646 el ferrer Antoni Pericot havia d’arreglar eines de ferro que s’havien trencat durant les feines de posar pedra a la resclosa (Solà inèdit, 147).

Al cadiral, per la paret que limita amb el camí, hi ha inserits una inscripció commemorativa on diu “FOU FETA

ESTA RESCLOSA, CADIRAL Y RECH PER MI DON JOAN SARRIERA I DE GURB COMTE DE SOLTERRA ANY 1670” Sota la inscripció, en un altre bloc, hi ha l'escut esculpit de la família Pons-Sarriera. Sobre l'escut, hi ha representat un casc de cavaller sense la corona comtal, del qual emanen fulles d'acant que envolten l'escut per cada banda. Aquest és de forma ovalada amb el contorn ornamentat. L'interior està partit verticalment en dues meitats. A la meitat superior de la part esquerra hi ha l'emblema dels Sarriera, una muntanya flordelisa-da amb els pals onejats. A la meitat inferior esquerra hi ha representats els dos paons enfrontats de la família Pons. La meitat dreta conté una creu amb braços trilobulats, emblema dels Vilademany. A la vora inferior de l'escut hi ha inscrita la data 1670 (Fig. 24).

El títol de comte de soltera fou atorgat per Carles II el 20 d'agost de 1671; fet que no concorda amb la data de 1670 de la inscripció. Així doncs, tot fa pensar que l'escut precomtal fou col·locat l'any 1670, l'any en el qual finalment es devien acabar les obres de construcció d'aquesta estructura, però la inscripció commemorativa es devia col·locar a posteriori, ja que el seu propietari constructor hi fa constar el títol de comte de Solterra (Negre 1974).

En aquests moments, a partir de la documentació conservada i l'anàlisi arqueològic de les construccions que en formen part, tal com ja s'ha referit en el capítol anterior, l'estructura hidràulica només constava de resclosa i cadiral. La continuació de l'aigua pel riu era possible amb la que sobreixia la resclosa i la que retornava un cop fets funcionar els molins passant pels carcabans i eixugadors.

El manteniment de la resclosa era constant. El 29 de juny de 1691: Joan Sarriera i de Gurb arrendava el molí del Mig al pagès Onofre Capellà amb l'obligació de portar cada any, entre el dia de Sant Miquel i la Pasqua de Resurrecció, vuitanta carretades de pedra de les pedreres de Gualta o Ullà a l'embarcador de la resclosa (Solà inèdit, 389). I el 4 de gener de 1692 arrendava el molí d'Avall al pagès Joan Fontquerna. Entre les clàusules es feia constar que el pagès havia de portar a la resclosa 100 carretades de pedra de parell (Solà inèdit, 389).

La resclosa no només servia per al funcionament dels molins i la irrigació dels camps de la plana, també servia pescar i per poder travessar el riu, aprofitant que la resclosa encalmava les aigües. Així queda palès quan l'any 1678 el comte Joan de Sarriera i de Gurb va acudir al mestre d'aixa i calafat de Palafrugell, Felip Esteve, per fer arreglar “la barca de la resclosa de dit senyor comte de Solterra, és ha saber, tant per las mans, com també per un home que he tingut llogat ajudant-me, y axí mateix per fusta, claus, estopa, alquitrà, pega, la vida mia y de dit home que me ajudave junt amb los ports de dita fusta y altra cosas són estades necessàries per dita barca” (Solà inèdit, 86).

En la paret del bramador que dona a la bassa, encara es conserva l'anella de ferro que devia servir per a lligar-hi la barca.

En un article que escriu el pedagog, geògraf i polític Pere Blasi al llibre de la Festa Major de Torroella de l'any 1930, ens parla del “Geni de la Resclosa”, en Pere

Fig. 55: Pere Barrancot, barquer de la Resclosa. (Font: Pere Blasi 1930, foto Lluís Pericot).

Barrancot, barquer de la resclosa (Fig. 55): “Aquest rebroll de la casa de Neptú vinguda a menys, és el rei de la Resclosa; la seva barca és famosa en tota la contrada; ell coneix totes les tretes de les carpes, barbs, anguiles, bagres, llisses i demés pobladors del seu reialme, i domina també els màgics secrets que fan saborosos els suquets i les samfaines conjuminats amb rossec de les xarxes meravelloses. Si el riu és generós amb en Barrancot, en Barrancot és ple de generositat per a tothom; els dons del riu i de l’horta que passen per ses mans són repartits sense mirament ni mesura. Pròdig com correspon a la seva gerarquia, és conegut i admirat de tots els passavolants desvalguts tipus Xico-xiulador, i estimat de tots els torroellencs. Presideix també un rall-club famós al carrer d’Ullà; emperò en Barrancot sols és en Barrancot veritable i sols fulgura enlluernador, bogant per les aigües de la Resclosa” (Blasi 1930). Desconeixem quan va deixar de funcionar aquest servei.

La resclosa, l’any 1694, també va ser escenari i element clau per al desenvolupament d’una curta, però intensa batalla entre tropes espanyoles i franceses, que tingué lloc a la llera del Ter amb motiu de la guerra dels Nou anys, coneguda com la batalla del Ter.

Els soldats espanyols, comandats pel virrei de Catalunya duc d’Escalona, es repartiren en tres grups al marge dret del Ter, protegint els guals de Verges, Ullà i Torroella. L’objectiu era el de frenar l’avenç de les tropes franceses, comandades pel duc de Noailles, que acabaven de prendre la vila de Roses.

En un primer intent, els soldats del duc de Noailles intentaren travessar per Verges, però van fracassar i es van traslladar a Ullà. Pocs dies després, la nit del 26 al 27 de maig, durant una nit completament coberta per una espessa boira, els soldats francesos van aprofitar l’ocasió per iniciar un atac travessant el riu a prop de Torroella, tot seguit van aprofitar els guals formats per les rescloses d’Ullà i de Canet per agafar desprevingudes les tropes espanyoles. L’endemà, l’exèrcit francès saquejà unes 10 poblacions de la llera del Ter, seguiren de camí cap al sud i els dies 10 i 29 de juny varen prendre les ciutats de Palamós i Girona.

En el gravat fet per sieur de Beaulieu, que il·lustra la successió d’aquests fets, es pot observar clarament com els soldats francesos travessen el Ter just pel punt on s’inicia el rec del Molí, és a dir, per la resclosa, tot i que no hi surt dibuixada, com també ho fan per la resclosa de Canet i pel pas del pont de Torroella (Fig. 56).

Fig. 56: Fragment del gravat que descriu la batalla del Ter de sieur de Beaulieu amb identificació dels elements reconeixibles.

L'època contemporània, el desviament del Ter i la construcció del bramador

L'any 1790, el "Consejo de Castilla" proposà un projecte de desviament del Ter encarregat a D. Joan Escofet i Palau. Aquest, entre altres mesures, preveia la demolició de les tres rescloses. Malgrat la forta oposició a aquest projecte per part de l'Ajuntament de Torroella de Montgrí i dels terratinents de la zona, el projecte es va acomplir en dos punts: es van suprimir uns meandres del riu molt pronunciats davant de Canet de la Tallada, i es va desviar el llit entre Torrellà i l'Estartit

amb un traçat rectilini traslladant la desembocadura més al sud, en l'indret actual de la Gola, prop de la Fonollera, encaixonat entre grans motes a les dues ribes del riu (Fig. 57). Malgrat el projecte inicial, finalment es van conservar les rescloses de Canet i Ullà introduint algunes modificacions per evitar inundacions i facilitar que l'aigua circulés pel riu. En totes dues es va construir un bramador i, a més a més, a la de Canet es va rebaixar l'alçada de la presa. (Camps 1965; Boada, Oliveras, Sunyer 1987, 67; Ribas, Roset 2010, 166.).

Així doncs, l'any 1817 es va construir el bramador per encàrrec de Josep Maria de Sarriera, comte de Solterra. La inscripció situada en la porta d'entrada a l'estança situada al pis superior així ho fa constar: "BRAMADOR FET PER DON JOSEPH MARIA ÇARRIERA COMTE DE SOLTERRA &c COMENÇAT EN PRIMER DE JUNY Y FINIT EN ULTIM SETEMBRE, TOTS DE 1817". A cada banda de la inscripció hi ha un paó encarat amb el de l'altra part, emblema de la família Pons. A la part superior, coronant la inscripció i trencant el marc exterior, hi ha la muntanya flordelisada amb els pals onejants dels Sarriera.

Aquesta notable edificació es va construir adossant-se contra una part del cadiral i retallant l'extrem nord-est de la resclosa.

Finalment, el 7 de setembre de l'any 1877, Don Joaquim de Sarriera i de Larrard, va vendre la resclosa, el molí de Dalt i el regadiu amb tots els drets d'aigües a Salvador Negre i Vancells, de Castelló d'Empúries. Per això actualment es coneix com a molí d'en Negre. El molí del Mig fou venut al senyor Ramon Boy i Deulofeu, i el molí de Baix al marquès de Robert (Negre 1974, Vert notes). Fou durant la propietat de la família Negre, a la primera meitat del segle XX, que es va dur a terme la reparació de la resclosa aplicant un revestiment de morter a la coronació i al talús interior.

Encara a mitjan de la dècada dels 60 del segle XX es va tramitar el projecte de millora del riu desde Verges al mar, segons projecte de l'enginyer Enric Populana. Aquest, preveia suprimir les illes del riu i altre cop suprimir les rescloses de Colomers, Canet i de Torroella quan fos construïda la presa de Colomers per part de la Confederació Hidrogràfica del Pirineu oriental. L'objectiu era el d'augmentar la superfície de regadiu amb la construcció de dos canals, un a cada marge del riu (Camps 1965; Boada, Oliveras, Sunyer 1987, 61). Tot i que la presa de Colomers es va acabar de construir l'any 1970, no es va executar el projecte tal com s'havia planificat. Les tres rescloses encara es mantenen i resisteixen els embats de tots els intents d'eliminar-les.

L'any 1967 el senyor Pelai Negre va vendre el molí de Dalt, el rec i la resclosa a la família Merecader de Torroella de Montgrí, els quals encara en son propietaris. Des de llavors no s'ha dut a terme cap tasca important de reparació i manteniment del conjunt.

Síntesi de l'evolució constructiva de la resclosa

L'anàlisi de la tècnica constructiva i de relacions estructurals, juntament amb la documentació escrita i gràfica conservada permeten esbossar els grans moments constructius dels elements que avui perviuen del conjunt de la resclosa d'Ullà (Fig. 58).

Segle XV: primera referència documental a la resclosa, ja vinculada amb la família Pons.

Segles XV, XVI i XVII: reformes continuades de la resclosa i del cadiral.

1621-1670: construcció del Cadiral.

1817: construcció del Bramador.

Primera meitat del segle XX: lliscat amb morter de la part superior de la coronació i talús interior de la resclosa.

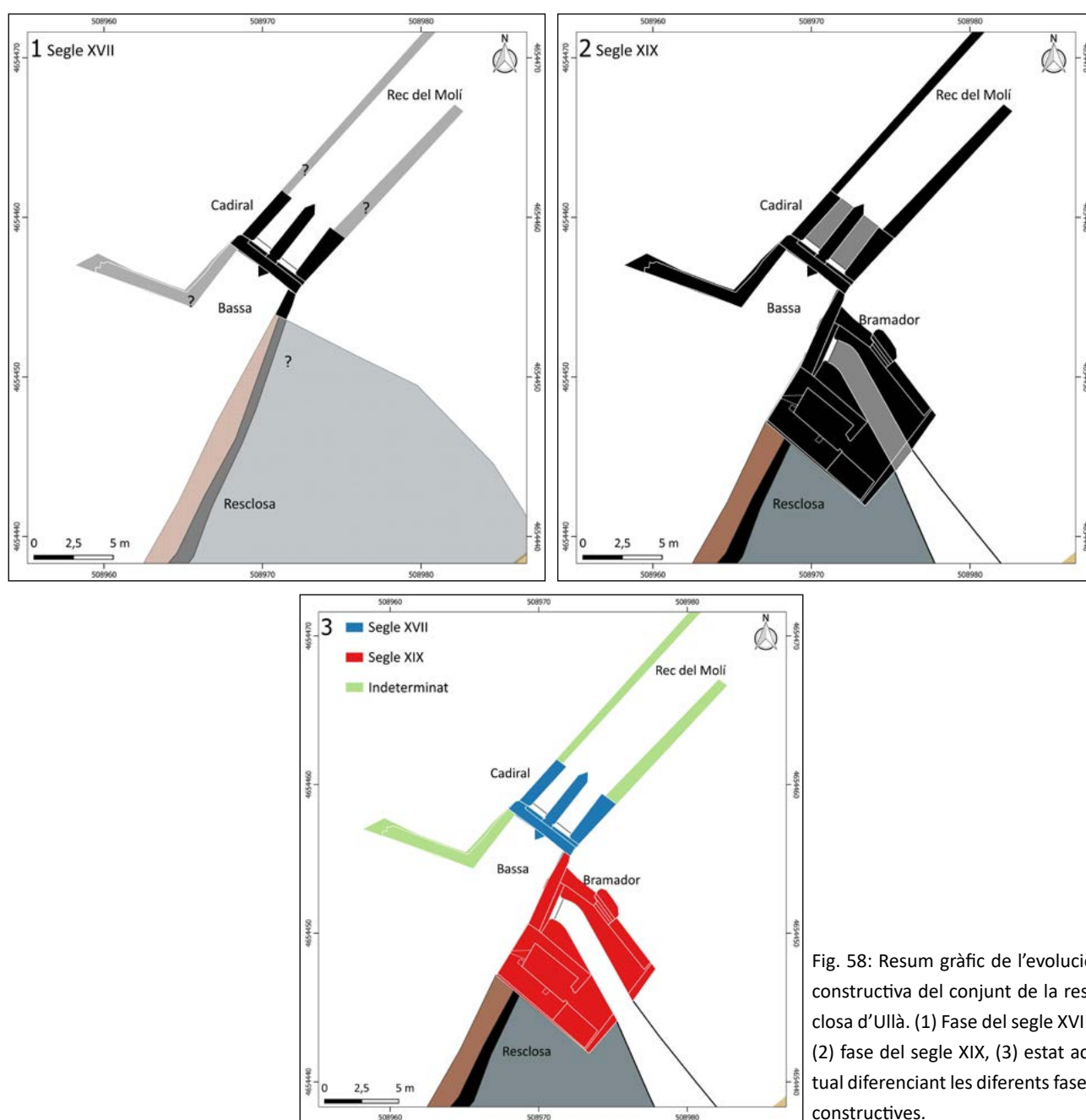

Fig. 58: Resum gràfic de l'evolució constructiva del conjunt de la resclosa d'Ullà. (1) Fase del segle XVII, (2) fase del segle XIX, (3) estat actual diferenciant les diferents fases constructives.

Relació cronològica dels documents i fets vinculats amb la resclosa d'Ullà

- **1232 i 1329:** Documentat ja el molí de Baix (Gironella 2014, 277)
- **1272:** Pere el Gran encarrega a Pere de Llabià l'inventari dels drets d'aigua i els molins existents a la zona que estiguin en possessió de Sança de Santa Eugènia, filla i hereva de Bernat de Llabià (Vert 1996, 7).
- **Finals d'agost de 1311:** Grans pluges provoquen que el Ter canviés el seu curs i inundés la plana de Torroella, Ullà, Gualta, Fontanilles, Palau-sator, Pals i altres de la contrada. El comte de Barcelona Jaume II envia delegats per dirigir obres i cobrar impostos per tornar el riu al seu curs natural o deixar-lo tal com ha quedat si és beneficiós per a aquests llocs (Pella y Forgas 1883, 572).
- **Inicis del segle XIV:** El braç del Ter que desemboca a Empúries deixa de funcionar (Muntaner et al. 2014).
- **1314:** Jaume II dona permís reial a Marquesa de Cabrera, viuda de Ponç Hug IV, per construir molins a Torroella a cens de 400 sous barcelonesos (Vert 1996, 8).
- **1314...:** Marquesa de Cabrera nomena procurador dels molins i dels regadius de Torroella de Montgrí a la família Pons. (Vert 1996, 8).
- **1367:** Documentat ja el molí de Dalt (Gironella 2014, 277).
- **1387-1395:** El rei Joan I reestableix a la família Pons els molins en emfiteusi (Vert 1996, 9-10).
- **Segle XV:** Ja s'ha consolidat el braç sud del Ter i es fixa la seva orientació oest-est (Muntaner *et al.* 2010).
- **1420:** Pels voltants d'aquest any la reina Violant de Bar, vídua de Joan I, atorga a Andreu de Pons la reial concessió de les aigües del riu Ter, amb autorització per a fer-hi la resclosa ... i portar les aigües als tres molins: el de Baix, el del Mig i el de Dalt a través del rec del Molí i de l'anomenat rec de Regadiu Vell. (Pelai Negre 1974; Bassa, Font, Roviras 2010, 53; Llinàs, Merino, Curto 2011, 197).
- **1425:** Se signa la concòrdia entre la Batllia General de Catalunya i Miquel Pere del Molí de Pals per garantir que la casa Pons pugui continuar utilitzant l'aigua de la resclosa d'Ullà, per la qual cosa es limiten els cabals dels molins de Pals i Gualta regulant la resclosa de Canet (Vert 1996, 11).
- **1430:** Andreu Pons repara els canals, el rastrellador i la resclosa: "he tingut que refer la cadira de la resclosa, el rec Cabrachs i el rastrellador del Mas Duran". (Vert 1996, 10).
- **1547:** Unió dels Pons amb els Sarriera amb el casament de Miquel de Sarriera Gurb i Alemany amb Jerònima de Pons. (Pelai Negre 1974; Vert 1996, 12; Solà en premsa, 126; Llinàs, Merino, Curto 2011, 197).
- **13 de novembre de 1585:** El rei Felip II de Castella confirma una sèrie de privilegis als habitants i a la vila de Torroella de Montgrí: "la dita vila de Torroella de Montgrí y los habitants de aquella stiguen en possessió de molt temps de regar de l'aygua que scapa de la resclosa de m^o Anthic Sarriera y de Pons" (Solà, inèdit, 488).
- **1588:** Escut dels Sarriera al cadiral de la resclosa corresponent a una antiga reforma o a l'inici de

construcció del cadiral.

- **1594:** El fuster Gaspar Teixidor repara la resclosa per la part de Gualta amb 203 carretades de pedra. (Solà inèdit, 389),
- **1596 i 1598:** El pagès Esteve Ribot repara la resclosa amb 100 carretades de pedra. (Solà inèdit, 389).
- **1607:** Francisca Clara Sarriera i de Pons es casa amb Joan Sarriera i de Gurb (Solà en premsa, 126).
- **1 de gener de 1607:** El fuster Gaspar Teixidor, el picapedrer Joan Mas, el fuster Jeroni Coll, Joan Sarriera i de Gurb, Francisca Clara Sarriera i de Pons i l'apotecari Jeroni Pagès, arrendador de dit molí, fan una prospecció de la resclosa es troben diferents escletxes on hi falta molta pedra i es filtra molta aigua (Solà inèdit, 387).
- **1607:** El pagès Esteve Ribot paga 16 lliures per “arrebassar y posar a carregador cent carretades de pedra y aquelles posades o ajustades a posar a la resclosa de la pubilla Sarriera y Ponsa, que és en lo riu de Ter de dita vila, al cap de ponent de aquella a la part de Gualta”. Aquests pagaments corresponen a obres efectuades a la resclosa entre 1596 i 1598. I el fuster Gaspar Teixidor signa àpoca de 6 lliures 12 sous, corresponent a 1594, “en posar com de fet en dit any posí en la resclosa de la pobilla Sarriera y Ponsa que és en lo riu de Ter de dita vila al cap, és a saber, de ponent de la part de Gualta, venint per ella y discorrent a la volta de solixent fins a vint y sinch canes de dita resclosa, dos centes y tres carretades de pedra” (Solà inèdit, 389).
- **1617:** El pont de Torroella, i segurament el molí de Dalt, queden greument perjudicats pel diluvi conegut com “l'aiguat del diluvi” o el «magne diluvi» (Solà inèdit, 175).
- **22 de gener de 1618:** Contracte entre el noble Joan Sarriera i de Gurb i el prevere de Gualta Antoni Puig sobre l'explotació de la pedrera de Gualta, per tal de portar 500 carretades de pedra que ha de servir per la resclosa dels molins d'en Sarriera, pel preu de 125 lliures (AHG, Notaria de Torroella, Nicolau Sàbat, Manual, 1617-18 (To 186), s.f.; Solà inèdit, 389, 526).
- **1621:** Immediatament d'haver-se acabat el pont, Joan Sarriera i de Gurb porta a terme una sèrie d'obres en el seu molí, a la resclosa i en alguna de les piles del pont que toca al molí (Solà inèdit, 175).
- **27 de juliol de 1621:** Joan de Sarriera i de Gurb signa un contracte amb els picapedrers i mestres de cases de Girona Francesc Saló i Joan Juanes per extreure trescentes-cinquanta carretades de pedra de mides grans de la pedrera del Montgrí. Les pedres han de ser adequades per a la resclosa del senyor de Sarriera i per a reparar la base del pont de davant del molí de Dalt i per a la punta de diamant que davant la base s'haurà de construir, pel preu de 1 sou per a cada carretada de pedra grossa, 7 diners per la carretada de pedra d'esquerda, i 3 lliures per cada cana de carreu. (AHG, Notaria de Torroella, Nicolau Sàbat, Quintum manuale contractuum, 1621 (To 190), s.f.) (Solà inèdit, 176-177, 538).
- **11 d'agost de 1621:** Francesc Saló i Joan Juanes, davant la impossibilitat de residir a la vila, tal com han acordat, subcontracten la fabricació de la resclosa al picapedrer de Torroella Joan March, seguint els mateixos pactes i condicions que ells han signat amb el senyor Sarriera. (AHG, Notaria de Torroella, Nicolau Sàbat, Quintum manuale contractuum, 1621 (To 190), s.f.) (Solà inèdit, 176-177, 538).
- **Finals d'any de 1621:** Joan Sarriera, presenta una queixa pels mals serveis del mestre de cases de Girona Francisco Vilossella en la construcció de la base del cadiral del rec del Molí (Solà inèdit, 177).
- **17 d'octubre de 1621:** Joan Sarriera firma directament un contracte amb el picapedrer de Torroella

Joan March. És un contracte molt similar al que havia signat amb Galí i Juanes, i subarrendat a ell: 1.500 carretades de pedra «de ariou»: 700 de pedra de resclosa (que ha de tenir pel Nadal, al preu d'1 sou la carretada) i altres 800 de pedra d'esquerda (del gener al maig de 1622, i a 8 diners cada carretada), d'un pes de 10 a 12 quintars (400-500 kg). Amb aquest nou contracte pretén arreglar les feines que no li han sortit bé amb en Vilossella (Solà inèdit, 177).

- **1623, 1625 i 1626:** Aiguats greus al Baix Ter.
- **26 de gener de 1637:** Avinença entre la senyora Francisca Sarriera i de Pons, vídua del noble Joan Sarriera i de Gurb, i una sèrie de propietaris terratinents de Torroella sobre l'ús de l'aigua dels seus molins fariners i arrosser, la fàbrica del rec Madral i el conreu d'arròs. (AHG, Notaria de Torroella, Francesc Metge, Secundum manuale, 1637 (To 204), s.f.; Solà Inèdit, 554).
- **20 de març de 1642:** Diego Sarriera i de Gurb cedeix aigua a una sèrie de terratinents propietaris de Torroella, els quals volen regar unes plantacions d'arròs a la zona de l'Agulla de Baix, agafant l'aigua a partir del seu rec, resclosa i molí. (AHG, Notaria de Torroella de Montgrí, Josep Massaguer, Manuale primum, 1642 (To 211), s.f.; Solà inèdit 576-577)
- **1646:** El ferrer Antoni Pericot arregla eines de ferro trencades en les feines depositar pedra a la resclosa. (Solà inèdit, 147).
- **1670:** Escut amb els emblemes dels Solterra, Pons i Vilademany, futurs comtes de Solterra, commemoratiu de la construcció de la resclosa, cadiral i rec del Molí
- **20 d'agost de 1671:** En recompensa dels serveis prestats a la corona i a la fidelitat desenvolupada durant la monarquia de Felip IV, el rei Carles II atorgà el títol de comte de Solterra a Joan de Sarriera, Gurb i Descatllar (Girona, 1642-1685). (Negre 1974, Solà en premsa, 117).
- **Amb posterioritat a l'any 1671:** Col·locació de la inscripció commemorativa sobre la construcció de la resclosa, cadiral i rec del Molí per part de Joan de Sarriera, comte de Solterra: "Fou feta esta resclosa, cadiral i rech per mi Don Joan de Sarriera i de Gurb, comte de Solterra any 1670" sobre l'escut de l'any 1670.
- **El 1678:** El comte de Solterra Joan de Sarriera i de Gurb demana al mestre d'aixa i calafat de Palafrugell, Felip Esteve, d'arreglar la barca de la resclosa (Solà, inèdit, 86).
- **29 de juny de 1691:** Joan Sarriera i de Gurb arrenda el molí del Mig al pagès Onofre Capellà amb l'obligació de portar cada any, entre el dia de Sant Miquel i la Pasqua de resurrecció, vuitanta carretades de pedra de les pedreres de Gualta o Ullà a l'embarcador de la resclosa. (AHG, Notaria de Torroella, Joan Salvi, Manual, 1690-91 (To 286), [1691, juny, 29], s.f.; Solà, inèdit, 389)
- **4 de gener de 1692:** Joan Sarriera i de Gurb, comte de Solterra, arrenda el molí d'Avall al pagès Joan Fontquerna que haurà de portar a la resclosa 100 carretades de pedra de parell (AHG, Notaria de Torroella, Joan Salvi, Manual, 1691-92 (To 287), [1692, gener, 4], s.f.; Solà, inèdit, 389).
- **27 de maig 1694:** En el marc de la batalla del Ter (dins la guerra dels Nou anys) les tropes franceses del duc de Noailles travessen el Ter aprofitant les rescloses de Canet, Ullà i el gual de Torroella i vencen les tropes espanyoles comandades pel virrei de Catalunya duc d'Escalona.

- **1790:** El “Consejo de Castilla” proposa el “Projecte de desviament del Ter” encarregat a D. Joan Escofet i Palau que preveu la demolició de les tres rescloses. (Camps 1965;). Finalment, es van complir dos punts del projecte: amb la construcció de llargues i gruixudes motes laterals a les dues ribes del riu es van suprimir corbes pronunciades davant de Canet de la Tallada i es va desviar el llit entre el pont de Torroella i el mar que va suposar l’eliminació de meandres i portar a desembocar les aigües del riu més cap al sud, prop de la Fonollera. No es van eliminar les rescloses de Canet i Ullà, per contra es va rebaixar l’alçada de la resclosa de Canet i s’hi va obrir un bramador. A la d’Ullà es va recalçar la resclosa i es va construir el bramador. (Camps 1965; Vert 1996, 11; Arbusé 2010, 101-104; A. Ribas, D. Roset 2010, 166.)
- **1817:** Josep Maria de Sarriera, comte de Soltera fa construir el bramador. Inscripció llinda: “Bramador fet per Don Joseph Maria Çarriera comte de Solterra &c Començat en primer de juny y finit en ultim setembre, tots de 1817”.
- **7 de setembre de 1877:** Don Joaquim de Sarriera i de Larrard, setè comte de Solterra, ven la resclosa, el molí de Torroella i el regadiu Vell amb tots els drets d’aigües a Salvador Negre i Vancells, de Castelló d’Empúries. El molí del Mig el ven al senyor Ramon Boy i Deulofeu (Pelai Negre 1974) i el molí de Baix al marquès de Robert (Vert notes).
- **Dècada dels 60 del segle XX:** Es tramita administrativament el projecte de millora del riu de Verges al mar, segons projecte de l’enginyer Enric Populana. Preveu suprimir les illes del riu i les rescloses de Canet i de Torroella quan s’hagi construït la resclosa de Colomers (Camps 1965).
- **1967:** El senyor Pelai Negre ven el molí de Dalt, el rec del Molí i la resclosa a la família Mercader, que encara en son propietaris.
- **2005:** Última concessió d’aigües a la família Negre, encara vigent.

7. VALOR SOCIAL I ETNOLÒGIC DEL CONJUNT DE LA RESCLOSA

A banda de l'ús agrícola i industrial, tant per fer funcionar els molins com per regar els cultius de la plana entre Torroella i l'Estartit, el paratge format pel conjunt de la resclosa ha estat històricament un espai amb una forta vinculació social, simbòlica i identitària per a les poblacions d'Ullà, Gualta i Torroella. La seva importància transcendeix la funció estrictament hidràulica i productiva, esdevenint un element central en la relació quotidiana entre la població i el riu Ter.

Aquest paratge, també conegut popularment com “el mirall” per l'efecte reflectant de les aigües retingudes per la resclosa, juntament amb la bassa, el bramador i la platja formada entorn del canal de retorn al riu, ha constituït durant generacions un espai de convivència, de treball i d'oci. La resclosa era un lloc de pas i de trobada, utilitzat per travessar el riu amb barca o a peu, però també un indret freqüentat per pescar, banyar-s'hi, o simplement passar-hi les tardes d'estiu i celebrar-hi berenades familiars i trobades.

La vinculació emocional de la població amb aquest espai forma part del patrimoni immaterial associat al riu Ter i constitueix un testimoni directe d'un model de vida estretament relacionat amb el medi fluvial. La resclosa i els seus elements annexos no només han configurat el paisatge físic, sinó també la memòria col·lectiva i les pràctiques socials de diverses generacions. En aquest sentit, aquest paratge conserva un notable valor etnològic, ja que permet entendre formes tradicionals d'aprofitament de l'aigua, maneres de relacionar-se amb el territori i usos socials avui pràcticament desapareguts.

Aquest valor social i cultural també es manifesta en la presència constant de la resclosa en la literatura local, en les memòries personals i en les descripcions de diversos autors que al llarg del segle XX i inicis del XXI n'han destacat la singularitat paisatgística, patrimonial i humana.

Pere Blasi, 1930:

“La meravella de la resclosa n'origina una altra, excelsa manifestació de la força i de la beutat de l'aigua: el corrent es despenja en la magna cascada del bramador, rebot contra el pedruscam, es reblinca i recargola en intrincades ondulacions auriolades de finíssim polsim, escumeja blanc i irisat com cabell de goja i canta amb veu formidable una extranya simfonia que sols els vers poetes comprenen i interpreten.”

La Guia de Torroella de Montgrí i l'Estartit, 2008:

“La Resclosa, ja al terme municipal d'Ullà, amb l'escut de la família dels Solterra, és un testimoni del control del cabal de l'aigua i dels guanys que això suposava per al funcionament dels molins i per al regatge dels camps.”

Baldri Puig, Joan Saliner 2008:

“L'any 1950 el poble d'Ullà convivia amb el riu. El Ter era un element actiu en tot allò de positiu, de bo, que un riu aporta a l'estament humà del poble; li proporcionava aigua i pesca. Però també sorra, grava, llenya, canyes i altres matèries que la natura regalava generosament.

Els diumenges s'hi anava a berenar, i a l'estiu a fer la banyada, sobretot la mainada, que durant la setmana ho esperava amb delit.

Se solia anar a la resclosa. Allà hi havia paratges a l'ombra dels arbres i a ran d'aigua. S'hi estava molt fresc. A l'altra banda de la resclosa, del costat de Gualta, hi havia més fondària i per aquest motiu era el lloc preferit pels més valents...

A sota mateix del bramador hi havia una font d'aigua clara, neta i fresca. Quants i quants berenars no va presenciar aquella font!

I més que res, compartint en colla, gaudint amb bonhomia d'aquelles estones de lleure ingènues, franques, amb el cor a la boca..., no era pagat amb diners!

Pel que fa a la pesca, en aquells anys, ni reglamentacions, ni llicències, ni prohibicions. I el que era més important; l'aigua que baixava pel Ter era neta, cristal·lina, gairebé la podies beure sense recança" (Fig. 59).

El peix era d'una carn excel·lent, tot i ser d'unes espècies que no es podien comparar amb les que es pescaven a mar."

Aquestes memòries orals i escrites evidencien que la resclosa era molt més que una infraestructura hidràulica: era un espai viscut i compartit, íntimament lligat a les experiències quotidianes de la població local. Les activitats de lleure, les pràctiques de pesca tradicional i la convivència amb el riu formen part d'un patrimoni immaterial difícilment quantificable, però essencial per entendre el significat històric i social d'aquest indret.

Jaume Bassa, Mariona Font, Antoni Roviras, 2010:

"Avui els canals i els recs són el testimoni d'un paisatge agrari que caldria mantenir com una part de la nostra història i del nostre present".

Anna Ribas, 2010:

"El petit però ric patrimoni hidràulic (preses, rescloses, sèquies, recs...) del país testimonia l'intens aprofitament que han tingut els nostres rius al llarg de la història. Però aquest patrimoni encara no gaudeix del reconeixement i la valoració que comencen a tenir els grans edificis o conjunts del patrimoni industrial vinculat a l'aigua.

...

El deteriorament dels recs històrics pot comportar, també, la pèrdua de biodiversitat i afectar espècies en perill d'extinció o protegides, com les nàiades, les bavoses de riu o les llúdrigues, que han trobat en aquests recs les condicions ambientals (connexió ecològica, velocitat de l'aigua, etc.) que ha perdut el riu Ter. No podem oblidar tampoc l'impacte que pot suposar la davallada de la qualitat de l'aigua circulant mentre continuïn l'abocament als recs de les aigües residu- als urbanes d'alguns pobles o l'abandonament, la degradació o, senzillament, la pèrdua d'identitat de tots els elements patrimonials associats a aquests recs, com serien els molins de Gualta, Pals, Jafre, Verges, d'en Dou (a l'Escala) i Bellcaire.

...

Aquest és precisament el gran valor que tenen aquests recs i sèquies. Abans que sigui massa tard, cal incorporar-los a les llistes d'elements d'especial protecció ambiental i patrimonial dels nombrosos instruments de planificació i gestió territorial i urbanística que han proliferat els darrers anys en aquesta part de territori, com el Pla d'espais fluvials del Baix Ter, el Pla director territorial de l'Empordà, l'Agenda 21 del Baix Ter, el projecte de futur Parc Natural del Montgrí, Illes Medes i Baix Ter, la Xarxa Natura 2000 i els respectius plans urbanístics municipals. Esperem, sobretot, que tot això serveixi per conservar els múltiples valors culturals i naturals amb què les sèquies i els recs han arribat als nostres dies."

Les reflexions d'Anna Ribas remarquen la necessitat d'entendre el patrimoni hidràulic des d'una perspectiva global, on els valors històrics, socials, ambientals i paisatgístics formen una realitat inseparable. En aquest context, la resclosa d'Ullà esdevé un dels testimonis més rellevants de l'aprofitament tradicional del Ter al seu tram final i un element clau per interpretar la relació històrica entre societat i riu al Baix Empordà.

Joan Llinàs, Jordi Merino, Josep Curto, 2011 :

“Qui gosa negar el valor patrimonial d'aquesta resclosa que encara avui funciona?”

Adela Geli, 2025 :

“Avui, la resclosa i el bramador d'Ullà són un testimoni valuós del llarg procés històric per controlar i aprofitar les aigües del Ter, símbol de la persistència i la lluita humana per adaptar-se a la força de la natura”.

En conjunt, la resclosa d'Ullà constitueix un espai de gran valor social i etnològic que sintetitza segles d'interacció entre la població i el riu Ter. El conjunt no només conserva valors arquitectònics i hidràulics, sinó també una important dimensió immaterial vinculada a la memòria col·lectiva, als usos tradicionals i a la construcció històrica del paisatge fluvial del Baix Ter.

8. CONCLUSIONS

Tal com s'ha fet palès en els apartats anteriors, el conjunt de la resclosa d'Ullà conforma un bé patrimonial de gran valor històric, arquitectònic, paisatgístic, etnològic i social.

En destaca **la història** que, com s'ha vist, es remunta amb seguretat al segle XV, si bé d'aquella estructura original no en queda cap constància física. L'obra actual l'hem d'atribuir inicialment a la reforma duta a terme per la família Pons-Sarriera al segle XVII amb la reconstrucció de la resclosa, del cadiral i del rec del Molí. Més endavant, a principis del segle XIX, per tal de facilitar el retorn de l'aigua al riu i controlar l'entrada de l'aigua al rec del Molí, es va fer construir, per part dels comtes de Solterra, el bramador. Aquesta és una estructura massissa, amb dos nivells: el canal i el pati des d'on s'accionava la comporta i on hi ha l'estança, segurament per a guardar-hi estris per al funcionament del conjunt. En aquesta part de l'edifici, a la façana que dona a la bassa, també s'hi va instal·lar el sistema de subjecció de la barca que permetia creuar el riu. Segurament, també en aquell moment es devien construir els dos murs que delimiten la bassa pel costat nord-oest i faciliten l'entrada de l'aigua que hi desemboca el rec del Ter Vell. Durant la primera meitat del segle XX, quan la resclosa, el rec i el molí eren propietat de la família Negre, es devia dur a terme l'arranjament de la resclosa amb aportacions de blocs i amb el lliscat de morter de la coronació i el talús interior.

La història de la resclosa va més enllà de l'element patrimonial en si, està vinculada i forma part intrínsecament de la història de la plana del Baix Ter. La història de la resclosa ens parla de les formes de gestió econòmica, política i social d'un territori eminentment agrícola. És un testimoni viu de com la societat des d'època feudal fins avui dia ha lluitat de manera entossudida i enginyosa per aprofitar els recursos naturals, esdevenint un element clau per a la prosperitat econòmica i social d'aquesta plana. Un testimoni dels vincles que s'establien entre tots aquells que en treien profit, o d'una manera o altra hi estaven relacionats: senyors feudals, terratinents, constructors, arrendataris, pagesos, palafangers, resclosers, moliners, barquers, ferrers, etc. Un testimoni de les activitats agrícoles i industrials que es van desenvolupar a la zona: cultiu de l'arròs, fruiterars, producció tèxtil, cerealística, elèctrica, etc.

Arquitectònicament, és un bé destacat i de gran valor per la seva singularitat, per la solució tècnica en la construcció del cadiral i del bramador, ambdós amb una qualitat constructiva excepcional. L'estat de conservació i la composició arquitectònica el converteixen en un element del patrimoni hidràulic singular i únic respecte als altres de la zona del Baix Ter, com són la resclosa de Canet i la de Colomers. Tot ell constitueix un element digne de ser preservat per la seva originalitat, qualitat constructiva i estat de conservació.

Paisatgísticament, també esdevé un bé singular en el territori. És un element clau, estretament lligat amb la formació i evolució del paisatge del Baix Ter al llarg dels segles, des de la fixació del curs actual del Ter fins a la darrera reforma del riu amb la construcció de les motes i el desplaçament de la desembocadura portant-la de l'Estartit cap al sud, a l'actual Gola del Ter l'any 1790.

Finalment, també cal destacar la importància pel **valor social i etnològic** que té. El paratge de la resclosa, el mirall, ha constituït una zona d'esbarjo, de relacions socials, un lloc per al divertiment dels pobles d'Ullà, Torroella i Gualta fins que l'ús industrial intensiu del riu no va fer saludable ni les banyades, ni la pesca. També va ser durant molt de temps un lloc estratègic per a la mobilització i circulació de la població; a peu o en barca permetia el pas d'una riba a l'altra sense dificultats (Fig. 60). Actualment, forma part d'un recorregut de pas-

seig arran de riu i és una de les fites d'interès.

Així doncs, pel seu valor històric, artístic, arquitectònic, tècnic i etnològic mereix la conservació, protecció i defensa especials, per tal que pugui ser gaudit pels ciutadans i pugui ser transmès en les millors condicions a les generacions futures. L'abandonament del conjunt, encara que només sigui d'una de les seves parts, significa obrir la comporta a la degradació, l'oblit i la inevitable desaparició d'aquest lloc d'especial singularitat que, com deixà escrit Pere Blasi "només els vers poetes comprenen i interpreten".

Fig. 60: Dones d'Ullà travessant el riu per la Resclosa. Primera meitat del segle XX. (font: Puig, Saliner 2008)

Mesures de Conservació

És molt important que per a la conservació d'aquest element excepcional del patrimoni hidràulic es conservi sencer i es mantingui en funcionament. Tot i que la bassa, el cadiral i el bramador són construccions d'una gran qualitat arquitectònica, per a la seva bona conservació cal que l'aigua hi circuli constantment. Si es deixa sec s'iniciarà un procés de degradació imparable i de difícil reparació.

S'ha de tenir en compte que és una arquitectura pensada per estar en part submergida a l'aigua. Sense la circulació d'aquest element proliferarà la vegetació, que de manera imparable i implacable anirà malmetent la bassa, el cadiral i el bramador tal i com ja està passant amb la resclosa i el rec del Molí.

A més a més, l'accessibilitat que actualment hi ha per baixar a la part interior de la bassa, del cadiral i del bramador també facilitarà la consecució d'actes vandàlics.

Finalment, la recuperació de la circulació de l'aigua pel rec del Molí també suposa un benefici i millora per al manteniment de la biodiversitat de les espècies animals i vegetals vinculades amb l'aigua dolça.

Així doncs, un dels punts essencials és recuperar la circulació de l'aigua, tant per la seva conservació com per recuperar la seva funcionalitat, fent que l'aigua passi pel cadiral, pel rec del Molí i pel bramador. Aquesta circulació només es pot recuperar si es restaura la resclosa.

Per altra banda, la manca de manteniment que hi ha hagut durant les darreres dècades, des de la segona meitat del segle XX fins a l'actualitat, fan que hi hagi punts que s'han anat malmetent i que urgeixen ser reparats.

El fet que ara tot el conjunt estigui eixugat és una oportunitat per dur a terme tot un seguit de mesures de conservació i consolidació executades per tècnics especialitzats en conservació patrimonial.

Llistat d'actuacions (Fig. 61).

Resclosa

1. Reparació de les esquerdes restituint els blocs disposats seguint la tècnica original.
2. Eliminació de vegetació que creix sobre la resclosa, especialment arbres i canyers.
3. Restauració del recobriment de morter que segella les juntes formades pels blocs.
4. Reforçar el talús interior.

Bassa

5. Fixar i consolidar les pedres de l'extrem nord-oest del mur M-9.
6. Retirar deixalles, ferralla i tot tipus d'objectes que s'han acumulat en el llit d'aquest espai.
7. La recuperació del morter de junta en els trams on l'aigua l'ha anat eliminant en la part baixa dels murs M-8 i M-9.

Cadiral

8. Neteja de fongs i líquens de la part superior de la façana sud-oest (M-4), tant per la cara exterior com la interior, especialment l'escut de 1588 i la inscripció de 1670.
9. Consolidar la cantonada nord-est del mur M-7.
10. Retirada de la vegetació que colonitza la part superior de la façana nord-est (M-36).

Rec del molí

11. Neteja del llit del canal, especialment en el punt de contacte amb la sortida del cadiral on s'hi ha acumulat un gruix important de sorres, llots i deixalles.
12. Retirada i manteniment de la vegetació.
13. Consolidació dels murs que flanquegen el canal en els punts on hi ha pèrdues o inestabilitats de les pedres que els conformen.

Bramador

14. Retirada de vegetació més propera que comença a envair la façana sud-est.
15. Neteja de la vegetació que colonitza els murs, el pati, la coberta de l'estança i la figuera que creix en la façana nord-oest (M-4).
16. Consolidació i reparació dels murs M-1 i M-2.
17. Retirada de la tanca metàl·lica que protegeix l'obertura OB-17 de la comporta i col·locació d'un element més adequat i innocu.
18. La recuperació del morter de junta en els trams on l'aigua l'ha anat eliminant en la part baixa de la façana nord-oest (M-4).
19. Recuperació de la funcionalitat de l'engranatge de la comporta del bramador.
20. Retirada de la terra que cobreix l'enllosat del pati i de l'interior de l'estança.
21. Restituir la porta de fusta de l'estança del pis superior.
22. Drenatge i impermeabilització a la coberta vegetal de la cambra de la resclosa per tal d'evitar que la volta interior pateixi humitat i degradació del morter i fongs.
23. Retirar humitats i fongs que es presenten en la cara interior de la volta, produïdes per les infiltracions des de la coberta exterior.

24. Consolidar el revestiment interior de la volta i parets.

25. Refer la tanca de fusta que delimita el camí amb el bramador.

Per a la bona execució i coordinació de totes aquestes actuacions seria convenient la redacció d'un pla director per part de tècnics especialistes en restauració i conservació de patrimoni cultural, amb una prioritització de les actuacions a realitzar i les prescripcions tècniques i pressupostàries.

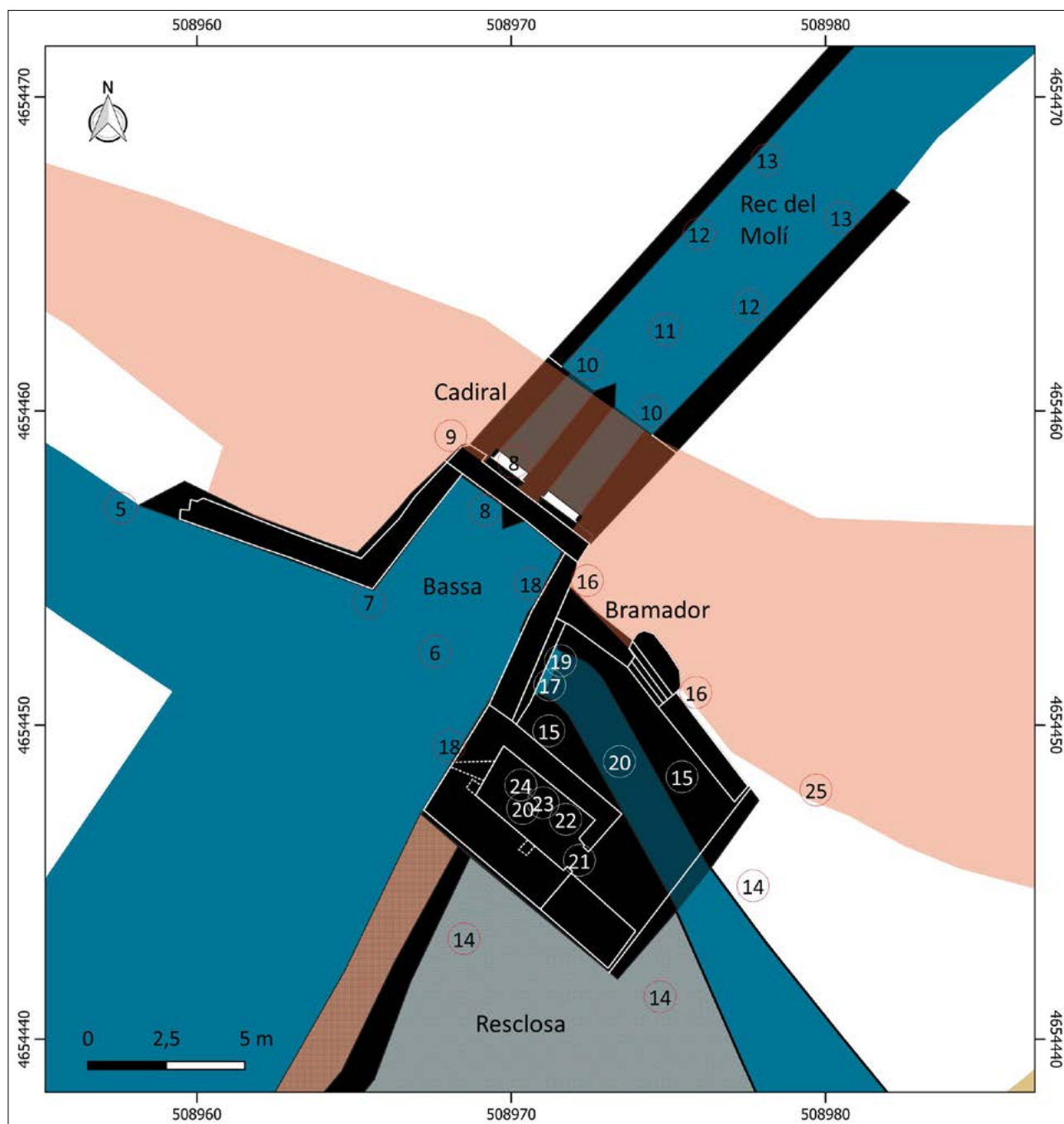

Fig. 61: Planta de detall de la bassa, cadiral, rec del molí i bramador amb la situació de totes les actuacions de conservació esmentades en el llistat.

Mesures de protecció

Com ja s'ha comentat a l'inici, actualment no hi ha cap figura administrativa que protegeixi aquest element patrimonial.

Així doncs, urgeix que aquest element, d'acord amb els articles 15 i 17 de la Llei 9/1993 del Patrimoni Cultural Català, sigui declarat com a bé cultural d'interès local.

“Art. 15

Els béns integrants del patrimoni cultural català que, tot i llur significació i importància, no compleixin les condicions pròpies dels béns culturals d'interès nacional han d'ésser inclosos en el Catàleg del Patrimoni Cultural Català.

Art. 17, Catalogació de béns immobles

-1 La catalogació de béns immobles s'efectua mitjançant llur declaració com a béns culturals d'interès local.

-2 La competència per a la declaració de béns culturals d'interès local correspon al ple de l'ajuntament, en els municipis de més de cinc mil habitants, i al ple del consell comarcal, en els municipis de fins a cinc mil habitants. La declaració s'ha de dur a terme amb la tramitació prèvia de l'expedient administratiu corresponent, en el qual ha de constar l'informe favorable d'un tècnic en patrimoni cultural.

-3 L'acord de declaració d'un bé cultural d'interès local ha d'ésser comunicat al Departament de Cultura, perquè en faci la inscripció en el Catàleg del Patrimoni Cultural Català.

-4 La declaració d'un bé cultural d'interès local únicament es pot deixar sense efecte si se segueix el mateix procediment prescrit per a la declaració i amb l'informe favorable previ del Departament de Cultura.

-5 Tota catalogació de béns immobles ha de contenir els jaciments arqueològics del terme municipal que han estat declarats espais de protecció arqueològica.”

Aquesta declaració la pot promoure el mateix consistori municipal d'Ullà i tenint en compte que és un municipi de menys de 5.000 habitants, l'ha d'aprovar el Ple del Consell Comarcal. Aquesta declaració cal justificar-la amb un informe patrimonial que pot ser aquest mateix estudi.

La declaració d'aquest bé patrimonial com a bé cultural d'interès local ha d'anar acompanyada amb la següent inclusió del bé al catàleg de béns protegits del planejament municipal.

Aquesta declaració permetrà accedir a les dues línies d'ajuts i subvencions del Departament de Cultura per a immobles d'alt valor cultural: una per a obres de restauració i consolidació (CLT004), i l'altra per a obres de conservació i manteniment (CLT504). L'objectiu d'ambdues línies és contribuir econòmicament a l'execució d'obres d'immobles situats a Catalunya i protegits en qualitat de béns culturals d'interès nacional, en les categories de Monument històric, Lloc Històric, Jardí històric, Conjunt històric o Zona d'interès etnològic, o de **béns culturals d'interès local**.

https://cultura.gencat.cat/ca/detall/Noticies/CLT004_CLT504

Per altra banda, també seria interessant que l'ajuntament obtingués en cessió d'ús, amb una durada superior als quaranta anys, la propietat d'aquest conjunt patrimonial. D'aquesta manera, el consistori d'Ullà podria accedir i ser beneficiari dels ajuts previstos pel Pla de Monuments de la Diputació de Girona que vetlla per la restauració, rehabilitació i conservació del patrimoni monumental de les comarques gironines.

Mesures de difusió

Finalment, no hi ha millor mesura de protecció i conservació que la difusió d'aquest bé. S'han d'implantar iniciatives i accions per tal que la societat actual i futura n'aprecii i compregui la importància:

- Dignificar el lloc mantenint-lo net de vegetació, retirant les tanques metàl·liques que ara hi ha col·locades de manera improvisada i refer els elements de seguretat que estan malmenats.
- Incloure el conjunt en els itineraris culturals i patrimonials dels tres municipis, del Parc Natural del Montgrí, les Illes Medes i el Baix Ter, i del Museu de la Mediterrània promovent-ne la visita i coneixement.
- Tal com s'ha fet en altres elements singulars del patrimoni, en l'àmbit del bramador, bassa i cadiral es recomana col·locar-hi un panell explicatiu que faciliti la comprensió del bé patrimonial.
- Promoure una visita guiada especialitzada sobre la gestió de l'aigua al Baix Ter tenint com a punt central la resclosa d'Ullà.

9. BIBLIOGRAFIA

- AUDIVERT, M. (1983) *Torroella una vila singular*, Marcel·lí Audivert ed.
- ARBUSÉ, N. (2010) El desviament del Ter, *Els masos del Montgrí*, Papers del Montgrí, 31, 102-104.
- BASSA, J., FONT, M., ROVIRAS, A. (2010) Els molins dels recs històrics, a: E. Ramió, A. Roviras, J. Serra (Coord.) *Els masos del Montgrí*, Papers del Montgrí, 31, 50-55.
- BOFILL, M., GUANTER, LÓPEZ A., MARÍ, M., PADRÓ, E., PLAJA, S., ROVIRAS, A., SURROCA, J., TORRENT, E., VERT, J. (2008) *La guia de Torroella de Montgrí i l'Estartit*, Papers del Montgrí, 15. Museu de la Mediterrània, Ajuntament de Torroella de Montgrí.
- BOADAS, J., OLIVERAS, J.M., SUNYER, X. (1987) *El Ter*, Quaderns de la revista de Girona, 12, Diputació de Girona, Caixa d'Estalvis Provincial.
- BLASI, P. (1930) El paisatge de Torroella: Les vores del Ter, *Llibre de la festa Major de Torroella de Montgrí*.
- CAMPS, J. (1965) El Ter i Torroella, *Llibre de la Festa Major de Torroella de Montgrí*.
- FARÍAS, V. (2009) *El mas i la vila a la Catalunya medieval. Els fonaments d'una societat senyorialitzada (segles XI-XIV)*. Universitat de València.
- GELI, A. (2025) *Avaluació de l'estat de conservació de la resclosa i les esglésies de Sant Andreu i Santa Maria d'Ullà*, Museu de Suport Territorial del Baix Ter, Museu de la mediterrània, Estudi tècnic inèdit.
- GIRONELLA, J.M. (2014) *Els molins empordanesos baixmedievals. Propietat, explotació i fiscalitat*, Col·lecció estudis, 16, Biblioteca d'Història Rural, Associació d'Història Rural, Centre de Recerca d'Història Rural de la Universitat de Girona, Documenta universitària.
- LLINÀS, J., MERINO, J., CURTO, J. (2011) *El Ter, El patrimoni vinculat als usos d'aigua*, Consorci Alba-Ter, Editorial Gavarres.
- MALLORQUÍ, E. (2012) Molins pagesos en temps feudals: els molins dels termes de Sant Sadurní i Cruïlles (Baix Empordà) als segles XIII i XIV, *Estudis d'història agrària*, 24, 211-231.
- MARQUÈS, M.A., JULIÀ, R. MONTANER, J. (2010) El darrer mil·lenni d'evolució litoral a l'Empordà, a: J. Montaner (Coord) *El flux hidrològic de la plana litoral del Baix Ter, evolució fluvial, caracterització hidrològica i pautes de gestió*, Recerca i Territori 6, Càtedra d'Ecosistemes Litorals Mediterranis, Museu de la Mediterrània, Torroella de Montgrí, 31-46.
- MONTANER, J., JULIÀ, R., MARQUÈS, M.A., SOLÀ, J. (2010) El riu Ter, vint mil·lennis de dinàmica fluvial, a: J. Montaner (Coord) *El flux hidrològic de la plana litoral del Baix Ter, evolució fluvial, caracterització hidrològica i pautes de gestió*, Recerca i Territori 6, Càtedra d'Ecosistemes Litorals Mediterranis, Museu de la Mediterrània, Torroella de Montgrí, 17-30.
- MONTANER, J., JULIÀ, R., CASTANYER, P., TREMOLEDA, J., SANTOS, M., RIERA, S., USERA, J., SOLÀ, J. (2014) El paleopaisatge fluvio-estuari d'Empúries, *Estudis del Baix Empordà*, 33, 11-53.
- NEGRE, P. (1974) Els comtes de Solterra a Torroella de Montgrí, *Llibre de la Festa major de Torroella de Montgrí*.
- PELLA Y FORGAS, J. (1883) *Historia del Ampurdán. Estudio de la civilización del Noreste de Cataluña*. Aubert Impresor, Olot, Segona edició faccímil de 1980.
- PUIG, B., SALINER, J. (2008) *Ullà, any 1950*, autors.
- RIBAS, A. (2010) Sèquies i recs, *Revista de Girona*, 258, 64-65.
- RIBAS, A., ROSET, D. (2010) Els masos i les inundacions a: E. Ramió, A. Roviras, J. Serra (Coord.) *Els masos del Montgrí*, Papers del Montgrí, 31, 164-167.

- ROURA, M; ALBERTÍ, A. (2002) El Ter, un canal o una anella verda?, *Papers del Montgrí* 20, *II Beques de Recerca Joan Torró i Cabratosa*, 83-181.
- SOLÀ, X. (en premsa) a, Els Sarriera, comtes de Solterra, a: M. Fuertes, E. Romagós (Coord.) *La casa Solterra del carrer Ciutadans*, Serveis Territorials del Departament de Cultura, Generalitat de Catalunya, 117-119.
- SOLÀ, X. (en premsa) b, El patrimoni Solterra a Torroella de Montgrí, a: M. Fuertes, E. Romagós (Coord.) *La casa Solterra del carrer Ciutadans*, Serveis Territorials del Departament de Cultura, Generalitat de Catalunya, 126-133.
- SOLÀ, X. (inèdit) *El segle del Barroc a Torroella de Montgrí (1599-1694): una vila de pagesos i artesans, mercaders i mariners, clergues i cònsols*. XIIIè Premi de Recerca Joan Torró i Cabratosa.
- SOLÀ, X. (2024) El govern de la vila de Torroella de Montgrí en temps del barroc (1599-1694). La universitat, els privilegis, els monopolis i les propietats. *XIII Premis de Recerca Joan Torró i Cabratosa*, Recerca i territori 14, Museu de la Mediterrània, Parc Natural del Montgrí, les Illes Medes i el Baix Ter, 30-144.
- VEGA, S. (2015) Els senyors de l'aigua i el conreu de l'arròs al marge esquerre del Baix Ter, als segles XVI i XVII, a L. Boix (Coord.) *El conreu de l'arròs, Ampostins i valencians a l'Escala*, Ajuntament de l'Escala, Museu de l'Anxova i de la Sal, Centre d'Estudis Escalencs, 22-44.
- VERT, J. (1996) Del baramador i la resclosa d'Ullà, *Llibre de la festa major d'Ullà*, 7-13.